

89
73

A. NOVIKOV-PRIBOJ

Є Ъ К Ш Ә М

Қидьшкар

1924

Okrizdat

Е Ъ к њ ә т

4766 4179

I

Koldovin şemjajn vizçişisə zonnysə, soldatəş, sluzbasə konçitəm vəryn.

Stričajtnь ləşətcikə, ez skupitçə nekьeəm rasxod-lezə: maştisə sьdəs saŋgæzlə, pondisə verdnь kurəg, sedtisə çuz da tag da kerisə sur.

Zaxar şəd tosa muzьk, şəkyt uzən nəitəm mori, ştepennej da vьdənən raçejtəm, vəli əddən dovoļ-nəj sijən, sto zonьs bertə gortas. Uzalis una, kiez ez teçь, no şotaki dəloez munisə uməla. Oз-зьk olis nekьeəm nuzda ez təd, no sьşaŋ, kьз Petrasə voştisə sluzьtnь, kəzajstvo pondis munьnь uvьtok vьlə.

Una kovşis vižnь zonsə kollalikə da əstьnь vir otsalişəs.

A god vərti kerkuьs sotçis i sьvəşəŋ, kьз grek vьlə, esə vəv kulis.

Kət i keris Zaxar viļ ьзьt kerku, dassizim rjada suvda, posəzən i uçətik gorničaokən, voştis mədik vəv, no pellezəz pьris dovğə bogatəjjezlə.

Əni Zaxar veşkytzьka pondis novjətnь jursə da çevna şorməm şəd tossə volkətlikə, dumajtis toko ətikə:

„Çozzьk vь loktis Petraьs! A setçin—jen şetas, ləşalam.“

Ətik kьv çekinlə ez vait, sija zavotitçəmən pon-

dis kernь gorničaoksə, a kər pomalis uzsə,—sьң-
ңaləmən vištalis:

— Saldatьslə Matrjonakət...

Мамьs pəriş-ни, kəsьnik, morьtçəm çuzəmnas
da pemdəm şina, ətrьr, ñukьr-ñukьr açьs munis
vərə.

Şəkьt, vəli sьlə: kokkez uməla kьsjalisə, şinnez
azğisə nьza, — no şotaki vlagopoluçnəja gortə
vertis, vajis tomьnik gəseakkez; çolalis da ze-
vis guvlə.

— Pоeeujta zonəs aslam peşəmən,—vaitis sija
raduvjas.

Radzьk lois i ьztьzk zonьs Fjodorьs, muzьçok
viñarik, vəsnişik kokkezən i kəsьnik mu rəma çu-
zəmbana, soçьnik gərd tosoka, şinnez vizətçisə
dьsa, lьşin nəitəm şəkьt üzən da korə soç-
çişəm.

No unazьksə radujtçis Matrjona savdatka, lon-
səz jurşia, ləçьt tom iñka.

— A menam Petka çoza loktas! — juərtlis sija,
soşedkaezkət pantaşikə.

— Siz-kə, olan inə, — şeravtən gorətçisə sьlə
panьt. — Tьrmas, vura-ни gaztəmtçin, zənikьt-
təg.

— No, tijañlə toko eta jьliş i em...

Matrjona stьditçis, golubəj şinnez sьlən loisə
gazaəş, kьz majşa sonđi.

Ñekər ñe vunətnь sьlə mьmda şinva kiştis sija
zəniksə soldatas kəllikə.

Toko çulalis təliş mьmda jansətçəm vəgьn,
kər sija vajis zon, sek sьlə lois kokñitzьk.

Əni Jaskalə munis ñolət vo-ни.

Sija vəli zdorovəj, şədşinoka, kьz ajьs-zə, i
eəka sьңğaləmən Matrjona dumajtis sь jьliş, kьz

dovolnəj loas sʲlən zənikʲs, sto sija vais sʲlə set-
eəm bur zonəs.

— Məd gozumkezas kolə Zapořinskəj ęasa ve-
sətnʲ, — rʲg baitlis aʲs. — Mədi varinliş voşnʲ
vit dešetina mʲmda da velətiş suə— vizçişnʲ-pə
kolə. Novdu ęetavnʲ pondasə. Kʲz dumajtan, Fjo-
dor, a?

— Mʲj uz setən dumajtnʲ! Koņesno vesə-
tam, raz lišnəj uzaliş sodas, — ətveęajtis Fjo-
dor.

— Kʲtən-zə əni menam Peęenka?—şəkʲta lola-
lis mamʲs.

— Podi, kərt tuj kuza loktə, — kinkə siz du-
majtis.

— A novdu, derevna dʲnə-ņi lo'xtə,—terpittəg
sodtis Matrjona.

I nija, kin pukalis əşn dʲnʲn, ęevolnəja vi-
zət'isə ətərə—lunnas pustəjə, rʲtnas remʲtə.

II

Vəli avgustlən romʲs. Prazņikşa lun lois na-
rosno kʲz gaza da sonʲt, kʲz vʲřte gozum sərnas.
Toko zarnia lişsez ruez vʲlʲn, sotęəmən sondi
jugərrez vʲtʲn viřtalisə təv şibətęəm. Ətərsən ət-
laʲn kotraşiş ęelad sumən vajətis gora, ңuzvʲla ęe-
nor loktiş torgoveęlən:

Kʲz-ed javlokkez loəmaş,
Rumjanəjəş da ęoękoməş...
Nʲvkaez—iç.noņkaez,
Pəriş—starukaez,
Kerkueşşan petʲstə,
Ozaşəmən kutʲstə...

Koldovinnez, viçkušan loktisə i toko jestisə sojn̄, inkaez p̄zan v̄liš posuda žimlalisə-ŋi, muz̄kkez sunašikan̄s m̄disə kajn̄ sarajə soççisn̄, drug, ətaras peļ-s̄ ez pond̄ k̄vn̄, toko k̄lə sumitən̄ telega kruggez da šilkannez, loktis̄kerku d̄nə rud k̄mərən busa tarantas, dođdalem para vələn. Koldovinnez povzisə-ŋi naçalstvo-ja? No povzəms̄ sek-zə vezs̄is rad v̄lə, kər Fjodorlən in̄s, Ximkās, vizətis əsn̄ə gorən rjakəstis:

— Rodnəjjez! Da-ed eta mijan soldat̄s!

Ned̄r kezə v̄dənn̄s kerkuas nemojšalisə, k̄z v̄tte p̄disə, no sek-zəsumən çepəšsisə ətarə.

Ран̄т n̄lə zagəŋika, ne termašəmən petis tarantasiš v̄l̄n i pašk̄t peļpona muz̄k gvardejskəj formaən. Çəgrəsa çuzəm van̄n eəka pus̄tçisə ʒ̄yt ussez, a n̄ d̄n̄šan̄ kəşiça koska d̄n̄əz kaŋtišisə kudria vakenbarddez. Petra peļponnez v̄l̄n v̄lisə kuim un̄ter — oficerskəj kondrikən,²⁾ a moros v̄l̄n v̄li metal. Kazalis kerkuis̄ petiš morttezəs, sija v̄vlaŋ jursə levtis, divujtçəmən vizətis n̄ v̄lə i k̄z mars̄brujtəmən, vərzətçis ran̄t.

Medozza uškətçis s̄ šili v̄lə mam̄s:

— Peŋenka, rodnəj!... Miça son̄di te menam... gospodi... Çeşşōs k̄eəm!...

Ədva k̄vvezsə vištavlikə, d̄r sija okalis zon̄sliš çuzəmsə da jursə, a aslas morsitçəm çuzəm kuza kotərtisə šinvaez.

Zon̄s, kəstis pašk̄t špinəsə, viz̄sliz mam̄sə konuvtəttas, pu moz bergətlis jurnas ətladəršan̄ m̄d-ladərə i dugd̄vtəg vakšis.

— No, vadno ten̄t, staruska, m̄dikkez vizçisən̄, — t̄rppezsə nuzətəmən, vištalis Peŋa.

2 Kondrik—назвѣка.

Petrakət pervo ljubitčis, da okašisə ajbs, vonbs, vonbslən inbs, — sija vbdənnbsə lezis, kuimišan okavnb, a kər, sьvəryn, gorzbtənnas sь dьnə loktis Matrjona, drug suvtətis sija, pužətis ožlaŋ ьzbt kisə.

— A te setəl metəg kьz olin? Česnəja? — ləgən jualis sija, i sьlən vakenbardaes vezsisə pellez dьnə, a ussez suvtisə.

Matrjona, drəgnitis, šinvanas vaməm šinnezsə lezis.

— Mьj te, Petka, jen tekət!—terməšəmen suvtis anbs sь dor. — Da sija vaša zagzьk, turunša lazmtzьk.

— Verno, verno,— laskova mə lpəvtis ajbs, mənə zonbs dьnə tojbstəmən.

Šmekiš čuzəmsə piŋəvtьstəmən saldat mignitis ajbslə:

— No, vadno, me vbdəs juasha.

I vəliš inšə lezis, kьz vbdənnbsə, kuimiš okavnb sija.

Pьrisə kerkuə, pьrtisə klam soldatliš.

Ajbs Jaskaьslə ez glənitčь; zonkasə povžətisə vakenbardaez (soldatsə sija čajtis pristavəs¹), kəda məjmuarnas nuətis nьliš məs podat ponda, mьjšan vbdənnbs gorzisə, a Jaskaьslə dugdisə šetavnь jəv). Ətə:n sija ajbsdьnə ez lok, a mambs raduvjas vunətis sь jьliš, a kər pьrisə kerkuas, sija kazavtəg kajis polatə i mьččis sьšan jursə, kьz žvir-ok, pavludajtis vbdəs mьj keržə kerkuas.

— Kьtən-zə menam zonə? — kvačitčis saldatbs, ləgən šmekajtčikə.

1. Pristav—poļicejskəj čin carskəj Rošš'əbn.

— Jaska, нуҷок!—кѣтсалис вавѣс.—Кѣтѣ, сija postrev, lois?

— Sija setən vėli, — vištalis mamės, ačės kѣз vinovat.

— Кѣз-зə te меньм sija en ņet?—kinas stvkə-tə рьзан kuzas, načalnik moz јualis Petra.—Кѣтən-зə sija, a?

Posəŝan kinlən-kə golos vištalis:

— Polatən!

Zonkasə ŝilno kovŝis kѣskѣnъ. Sija ez ņetѣ, tojlalis.

A kər ŝotaki sija suvtətisə ajьs oзə, — lezis mugəmən јursə, oz i vižət ajьs čuzəmban vь-lə.

— Te mьlа-зə on vižət me vьlə? — јualis ajьs.

Jaska esə lazmytьzьka јursə mьskьrtis, ŝujьtis əmas čuqə.

— Кѣəm te, vonə, veləttəm! — suis soldatьs, mьskьrtѣ i levtə zonsə, medvь okavнъ sija.

— En pov, Jaska, — suis dedьs. — Noz-zəlyt tenat, Petruха... stroгəj, vot sija i povzis.

Jaska drug pondis gorьнъ, mezdə'čis ajьs kieziŝ i pondis vartлнъ sija kieznas da kokkeznas.

— Ə, parsьvəj! — Petraьs vьregitѣtəg tojьs-tis zonsə, zonyс uŝis zozə, rјakəstis, kѣз porŝpijan, čepəŝis da kotərtis ətərə.

— Bura velətin, nem vištavnъ! — kərtis soldat inšə, ləgən vižətis sь vьlə.

— Aззан, povzis,—opravdьvajtčis Matrјona.—A to sija—siztu əddən laskovəj! Norovit, Peтeнka, velalaste dьnə...

— Kinləkə Peтeнka, a tenьt Petr Zaxarьč! — orətis sija zənikьs.

Иңыс үшкәтçис, а мамыс ыс ловзїсїс:

— Ој-јој-ој!

— Веş etә te, Petra, — gorәtçis Zaxar, jurnas kaçajtikә.—Etә, te veş! Iң tenat jen sьkәt—вьдән-ньслә zaviş vьлә, а te... te norovit...

Керкуьн ңекьрем сь ez lo, çuzәmmезньс вьдән-ньсләп loisә кьмәраәş.

Рьрисә суşедdez, soldatkәt zdorovaççikә, çugisә şәkьt dumaезньсә. Керкуьн вьдәнньс вәра ловзисә, бергаләнь. Iңkaez рьзан вьлә ләşәtisә, Fodor vais çеşvert vina, а Petra oştis çәmodan, рәндис şetavnь коzinnez. Ajьслә да vonьслә дәңзис para sarogәn; мамыслә — ьзьт sonьt saļ; kejakьslә — çoçkom tuşoka gәrd çьsjan. Çәmodaniş vessesә кьskalikә, soldat vaznәja vәrәtlis rozavannezsә, i сьләп vakenbardaes vәrisә.

— А tenьt сьвәргьп şeta, — viştalis sija iң-ьслә.

— Spәşivo, Peşәn... Petr Zaxarьç,—panьt za-gәñik suis сьлә.

Kәr şe'aşsisә коzinnez, Petra мьjlәкә çьskis kiezsә vessan берdas, кьskis çәmodaniş vit funt мьнда ruәm kolbasa, riş kusәk, butьlka maloroşij-skәj vina.

Muzykkez, iңkaez да çeļәd әmmезньсә oştәmәp vižәtisә сь вьлә, вьдәнньслә divo vәli, kәr soldatьs рьзан вьлә suvtәtis viļ ьзьt samovar, kәda şvittәvtis, кьз sondi. Posadәn çaj juisә toko ñoļ şemja. A setәn drug, sutka viştavнь, i Koldobinnez siz-zә çaj pondasә junь!

—No-no!—кьlis posәзьп. Vot sija кьз! Dojdis...

Soldat torzestvujis.

Oz kov вь etә stukasә,—viştalis сьлә ajьs, jurnas kaçьkñitis samovar вьлә.

—Әх, ајә, по, мьјлә те сиз вайтан? Ме әни çaj-
тәг og vermь ovнә!

—Novdu, sija sиз i em, da toko... Sija...

Lovzişьstis starik da jurbәrsә glьzzәvtis.

—A мьј seteәм?

—Nedoimok em, şojә sija guttez! Vot мьј. Da
i наңьs maşleңәәз toko тьrmas. Tәzdişәm una..

—Bur, ајә, тьrmas mijan!—soldat vartә aslas
korman kuza.—Mijan vьdәs тьrmas!—Mәdrәv viş-
talis sija.

Otir pondis suskәtьnь, povгьnь mukәdьslә
zavidno lois, a mukәdьslә kutçis is peçal da gatzәm.

III

Rьtnas Koldobinnezlәn kerku vәli тьrәm oтиrәn,
ošta әььпнезьн kus jurrez zәrisә. Vьdәnnьslә vәli
okota vizәtnь bogatәј soldat vьlә.

Sija pukalis oziş peļәsas. Sь veşkьt ladәrьn pu-
kalisә ајьs da mamьs, şeralьslisә, sulga ladәras—
teşts, a setәn omәn pьzan gәgәras pukalisә mu-
kәd rodәәz. Juьstisә mәdik çeṭvert-ņi, pondisә
kьvнь kod golossez-ņi, vaitisә vьdәnnьs drug, әta-
mәdnьsә vermalisә, ñekinliş ez kьvzә. I toko sek,
kәr kьvlis vasәk golos soldatьslәn mukәdьs sь
pondais dugdьvlisә.

—Tijә vezәrtә, pravoslavnәјjez, me-ed rьzәј
merinьs ponda ñoļ-das ruв vesti, —labiç kuzas jor-
zajttәnnәs, peçalәja viştaşis soldatьslәn teşts, cu-
zәmsә kәrcitәmәn, kьz rovno gorzьnь lәşәtçә.—Po-
zә viştavнь, vьdәs çengasә şujьsti. A sija şlepoj
vәlәm! Kьz sija, a?

—Vot pustoзvonnәј valaban!—Vermalis sija kin-
kә.—Şoiş kьvlevlimә sija.

—Ləşətin te menə, Petra, ox, kəz ləşətin!—soldatsə pəlponəttas lapkətəmən vormoçitis Fjodor.—
Кəз kvatiti me sija, gərdəsə, siz, vezərtan-ja, top koskaə vaçkis! Vot tenyt jen!

—Zapekankaəs? — Jualis soşed.

—Sija!

—Siz.

Mukədəs gəşses kolasiş pəslisə riş, no kurçalisə nəvna da şəlalisə kəymənəs da guşənik çapkalisə pəzan uvta, sə kosta kieznəsə çəskisə paşkəm verdə.

—A mətj-zə rişsə nəkin oz şoj?—jualis soldat,

—Da privəçkatəg nə mijan şərti sija,—viştalis kinkə gəşsez kolasiş.

—Məteqlanə əddən vaçkişə, da esə zəna,—sodtis mədik, nəvna şmevzyk.

—Ox tijə niuzyk tavun, aşnyt tijə zənaəs!—jurnas kaçajtikə, şerəmçəstis Petra, çegətis riş kusək i pondis şojnə sija, kəz kushmanəs.

Kozzəm vərən, sija şo əddənzək i əddənzək vėrgalis, mədis divitnə oçirsə. „Blagorodnəj“ maneraezən, kədnə velalis sluzba vėlyn, ačəs lois şo ləgzək.

Vėdənnəslə vəli şmek, kər sija drug ləgaşas, kəz kurka nəto letis da katçis ussezsə seteəm vėrən, nəlki vėliş tırpəs vokə kerşis, nəto, kərçitəmən, ozış çunsa puktəvlis kəməs verdə, kəz vətte mətjkə dumajtə. Mukəd kosta sələn jurəs vərən kerşəvlis i şinnes evtatçisə moritez vėlə, zik kəz sija kəəmkə naçalnikə aşsə pukis.

—Duk tijan! — viskə nukajtə vozduksə nırsə kərçitəmən, viştalis sija i kəskis kormanşis çəşjanok, pondis sijaən makajtçəpn.

—Əsnnez oştəəs,—kazalis ajəs, kəda kət i kod vəli, no pır piçələn vizətəslis zonnəs vėlə.

Narodъs kolasъn suskātcišā:

—Mъjlā etā sija siz?

—Etaž toko popadā zar kosta kerā...

Soldat suvtis i šinnezsā piņāvtis vižētis vьdān-
nъsā, kādna žerānъ kerkuъn.

—Ә-ә-ә-ә,—ņuzētis sija, kъz rotņej kamaņdir,
kār sija mādis kornъ front vьliš kъeām-ņevud sol-
datas.

—Vo te, kuim tьpra, lok-kā tatčā,—vištalis sь-
vārъn sija, čiņnas mьččalāmān tom rotām tьpra
zonkalā.

—Menā-ja, mъjja?—matāzъk loklikā, julali sija.

—Tenā, tenā, vonā. Kъskъ-kā menъm ә-ә-ә...
Kokjъliš uškātana mikstura¹) da krenđeļļez ә-ә-ә...
polpuda mъmda...

—Vot eta đelol!—diviūtcišā muzъkkez.

—Tьgmis-vь, zonā,—gorātciš mānъs.

—Ne lъddъnъ menъm, māma! Aš tādānъ, kin
seteām Petr Zaharъč i mukādsā.

Boštis đenga zonka i čoza vetiis sьnkarā.

Vina pondisā udavnъ vьdānъnъslā vārjъtāg. Juisā
muzъkkez, iņkaez i čelāđ, šojъstisā krenđeļļez. Zъk
šo āđđānzъk levis, ņelki ātārъn āsъn uvъn šъlisā
piņņāez, jāktisā.

—Soldat šākъta petis pьzan sajiš i kieznas ma-
kajtikā, gorān kazmētis:

—Petr Zaharъč mьččalas tijaņlā, donaja šo sь-
nannez. Da mukād!...

—Vot kъeām voin!—kъlisā golossez.—Etija vь-
dās vermas.

—Fjodor, oštām učātik lavočka, a?—Puktis vev-

1 Mikstura—kizerik ļel arstvā šmeš.

şən kokkezsə i kias voştis fertom¹), jualis Petra vo-
nıslıŝ.

—Aş Petra!—gorətçis mədəs.—Zamkaez pondam
sojny! Vot olanı, maļına!..

—Nużlı verman?—Jualisə muzıkkez.

—Me! Da me vıdəs tıjanlıŝ posadsə nıva—i
tıjanke tı i tıjan potrokkezən! Tıjə dumajtat—əni me,
kız tıjə-zə, nazom kyskalişsez?

Kyskis sija vokiş kormanşis kız vıŝ gumaznik i
pondis kyskavnı setiŝ ətikə mədikə şərşən vərşən
raduznəj kredıtkaez.

—Vot nija, vılnəj sarskəjəŝ!

Vıdənnı siz i aknıtisə dıvujtçikanı, a unalən
nəlki dux kvaŝtis.

Kylisə gorətənmmez:

—Deŝgaı mımda, toed kytən!

—Vit sotıa nəkə, vızət!

—Da esə, nəkə, em!

Əşın uvıtn pondis kvnı vıla da məs vaksəm:
levtənı tıjlıŝ bus ıv vılıŝ loktıtən podə.

Şondi vəjis vı kıməreze. Puez vılnı posad
sajas sotçis sondi lezçəmlən juğıtı. Əşın ştokloez
əzjisə vıən.

Petra, əatlaşəmən, petis ətərə i otırsə vızətikə, julalis:

—Viştav, kinlə kolə kuim saŝa?

Otıv vızətənı sı vılə, ıləzık vezsəmən; kinkə
nəəđən jualis:

—Mıj ponda-zə eta seteəm mıloŝ?

—A vot ətrıriŝ pıvokat koznala!

Pondisə şeravnı, setçin—nıgıstəm da zavıda,
estən—əvidıtəm da ləg.

—Ok, durakkezəs əzəm!—kylisə golossez.

1 fertomən cerkovnəj—slavjanskəj azbu' ıbn bukva

Диво-вь, ъзът дѣгаез! А то токо зѣлонѣй пон-
да! Вѣдса ѡ!

Çoza oŋir kolasət tojlaşəmən soldat dьnə loktis
muzьk ողԺdas voša, kəşьnik, şəd çuzəma, kədija vьd-
məм çorьt, rəmtəm seŋinaən.

Paştaşəm naŋəş, leşəm seteəm paşkəmə, sija vaçki-
şis vavасorika laŋə.

Eta vələm pastux Savka Bezrukəj, mort nevna
ьləstəm, una şemjaa, sija olis 'posad sajn i peşşis
nuzdaьn, кьз çeri кьjdasьn.

—Dumajtə-kə, kuim pьd-ed pozə voşьnь pizsə...—
baitis soldat.

—Vit ruvlə pozə,—suis Savka.

—Kuim ruvşa unazьk og şet!

Savka levtis donsə ող ruvəz.

—No, çort tekət: vit grivennik sodta.

Pastux dumaitə, soldat vьlə vižətyslə—sijə as-
kəttis ordçən suvtət.

—Sodtь зьn ruvsə,—jursə pəlintis vokə da keş-
mişəmən koris sija.—No, mьj tenьt sulalə зьnьs?
А меньм sija prigoditças. I аçьt dumajt: te von
кьəəm, anafema. Trekñitan ne sutka vьlə... novda,
izuveçitan...

—Vadno,—soglaşitçis soldat, i vakaes sьlən
vezsisə ьlə pellez dьnə, a çuzəm lois ող peleşa.

Savka poluçitis dēga, kvaŋitis кьк stokan vi-
na i suvtis stovən, kreпьta kokkezsə suvtətis vusьn.

Kazalisə muzьkkez, sto dēlo lois vьliş, viştalisə
rovzəmən:

—Veş te, Bezrukəj: vek kaļekaən loan.

—Oj, levsə, izvodalas tençit vemtə, pondan təd-
nь sek kuzkin mam...

—Tьrmas tijanlə iznьtə,—gorətçis pastux.—Me-
nə uçətnam ajə oğovlaən vartlis, i sija bur.

Pond'ylis tьdalə Matrjona soldatsə suvtətnь, kuitis sija zagənikə sosət, no sija ləgən sija tojbstis:
—Mun estis, dura!

Кьк кьпьмиš munis sija pastux ozət, šəlalis kulakə i mešičəmən maknitčis. Ošir nuzətčis, sь ez lo. Lois kьeəmkə udar. Savka gorətis i pьris mu vьlə, kьz kьkəm turьn, sьvəgьn kьkiš busas zagənikən bergətčis, četčəvtis, suvtis kokkez vьlas, vakəstis, bergalis əti mestəbn i kiezən makajtəmən, četčəlsləmən, kotərtis dol uliča kuza.

—Tu-tu!...go-go-go!...—sumitə ošir, šeralənь da sušnələnь.

Kotərtis kьkdas sazeŋ i ušis kьmiŋ mu vьlə, paškətis kiezsə. Əmiš i eulga peliš petis vir.

—Veš ez əs dəngal!—gorətis soldat da gərdləmən pьris kerkuə.

Gušən Savka dьnə əkšis ošir. Loktis iŋьs, mьskьrtčis zənikьs vьlə i gorən pondis gorzьnь, sь vəršəŋ kotərtisə Savkaən čəladьs i siž-zə pondisə gorzьnь.

—Ləlalə—čulalas, —gušən kinkə gorətčis.

Suvtis iŋьs veškьta da grəžitə Koldovin kerku vьlə.

—Mьj te kerin, bessovesnəj ponzug?

Sušeddezkət nuətis zəniksə gort s.

Kerkuas pervo təzdišisə, no vina juikə čoza vunnətisə pastux jьliš i toko kьz-kə Zakar nєvna gaztəməšalis zonsə kьvzikə, kəda pьr čeglašəmən vištalis:

—Vištalis etə mijanlə rotnəj: zьddez buntujtənь, pravoslavnəj veralə panьt munənь. Vajətisə mijanəs gorodə. A setčin seteəm zьk munə, prosto beda: vošnəjjez zьddezsə nəjitənь. A nija kotrašənь. vizьtənь, mьjkə kavzənь. Ez tєrpitə i mijan molo-

deçcez... Ok, setən i vištaşnъ-tə oz tuj: əddən-ñi smek petə.

Mukədəbş şerəmçisə.

— Ne jen şarti eta,—viştalis Zaxar.

— Ok, ajə, setən tjanlə ne vezərtnъ. Pervo kolə sluzьtnъ vetьnъ, da ustav velətnъ, da tədнъ, mьj seteəm „pьek i ş v r a g“, a sьbərnъn baitnъ i s. o.

Kutis əmas tossə starik i şəkьt jurnas zegə-tьslə.

Gəşşez munisə şorən-ñi ojnas, a ətərnъn dьr esə, jugьləz, koddəs gorətlisə.

Gorñiçərn, kьtçə soldat innas vodis uzнъ, pon-dis kьvnъ pessəm.

— On vermъ te vezərtнъ...—nьr uvtas bovğis Petra, juəmşəñ vieьktəmən.

— Miləj Pečeñka...—rovzəmən suskətçis Mat-rjona.

— Ə, dura!

— Petr Zaxarьç... Da me te ponda...

— Tfu!.. Kьz dura i em...

IV

Asьnas Zaxar da Fjodor çetçisə sonđi petan-dor. Kьknannьslən çuzəmmez vezətəmaş, jurreznъs vişisə, a gьrkьn bergətis. Pondisə spokmeļla vьlas şojnъ sova ogurçiez.

Gor İontişis. Matrjona, kias ukvat vizikə, gь-mətis çugunnezən. Çuzəməs sьlən vəli keşьd, şin-nez vəvəvkəçəş—oz vərə. Staruka, skamejka vьln kəstişəmən pukaləmən, kartovki vesətis.

Kerkuə pьris Fjodorlən in da jəzajьslə vərgət-çəmən, rovzəmən pondis baitnъ:

— Baŭsko, Savkaŭskət uməl doloŭs!

— A mŭj?—jualis Zaxar, eəka migajtəmən.—
Mŭjšan?

— Da Petraŭs vačkis! Noļ ruv ponda-ja, mŭj-
ja. Lovzis, a çeççynь oz vermь. I ət peļnas dugdis
kŭvнь. Gortišses gorzəнь—pokoņņik vytte kerkuas.

— Vot inə mŭj!—ləgən gorətçis Zaxar da kŭ-
mərətçis.—Vunəti me eta jylis...

— En ūuj çukatə!—gorətçis Fjodor, stokaniŝ
əmə vina kiŝtikə.

— Ok dengaŭs,—lovziŝis starik, uŝis təd vŭ-
las, kŭz soldat ossaŝis, ŝtoruvlovej bumazkaeznas
mŭççaŝikə.

„Kŭŝ niĵa?—aŝis jualis Zaxar.—Setən mŭjkə
ne ədçən burən kŭlə“.

7/06
Pŭkis kinas jursə i pondis dŭmajtnь. Oləmys
zonьslən lois ne sŭŝərti. Mŭj ponda, vŭliŝ, çuklaŝ-
nь da kərçitnь aŝsə varin moz? I mŭjlə veŝ oçir-
sə əviditnь? Pastuxəs nevna ez vij, jevrejjez jylis
jen tədə mŭj viŝtaŝis... A setən esə etija deŭ-
gaes... Juras lois mŭjkə ŝəkŭt da pemyt, ŝələm
peŝə.

— Ok te, gospodi...

Sija çeççis da petis ogradaə, a kŭnymkə minu-
ta vərti, kuz tujjezən gŭmətəmən, gənitiŝ vərpi-
taninə, kŭtçə voŝtis podrjad kŭskavнь vər.

Jaska, çeççəvtis oļpaŝ vŭliŝ podozritelnəja
vižətəmən, kotərtis staruka dŭnə.

— Baba, ŝoja vŭ,—nuzətis sija sarafanət bavsə
letikə.

— Çeças, nuçok, çeças,—gorətçis staruka da
zazjiŝ sužətis kuim kreņdel.

Jaska, raduvjas pondis çeççavnь da, ət kok vŭ-
las çeççalis ətərə.

БИБЛИОТЕКА
№ 3207

Matrjona, žimlalis gor gəgərsə da mədətçis žimləz sarafanən, žimgərd jərnəsən, golubəj partugən, kəsais golaas šakəj sorta prižtezzez. Nin-kəmmez vezis viļ mednəj potkova kotiezən¹) Eteəm roskos sija kerlis toko praznisnəj lunnez kosta.

No nastrojeņņoəs męjkə gəztəm vėli. Žənikės-kət ojš radoš vizçišəm tujə vajətis gorjo. Sija jansətçis sękət siz, sto stęd vėli kazmėtnę. No esə uməžyk lois, kər sija vasətis poda dnə məssez.

Iņkaez, məssez vasėtnę əksikə, suditisə:

— Koldovin soldatės kęž çeglašə!..

— Beda!.. A tossə aslės kęž keris—oj, oj! Čortlanə vačkışə. Sękət, povdu, užnę polana...

Una i šeralisə.

— A dęngəės, dęngəės sęlən! Boze moj męm-da! Ətik vumazkaez toko žn çemodanęn.

A Fjokla, jon, piņəla əma iņka, voçkakod, çuklašəg veškęta vundalis:

— Triskaės, menam muzękės, vištašis: svisņitis kętən—ņevud! Vizət, suə, niļə vędėnnęsə Koldovinnezsə turmė pėdnalasə. Kuvnę mestən, og vėvət...

Iņkaez sękət sogleçiçisə.

Soldatės çęççis das çasęn. Miššis duka mačegən i dır sulalis uçətik zerkava ožn, gušən mavtə jursə repejnəj viən, a ussez fiksatuarən²). Sęvėrnęn ņuzətis muņdir i mədətççis, eaktis ləšətnę çaj. No ņekin ez vermę suvtətnę samovarsə.

— Ok tiļə, tambovskəj kėinnez!—šmekən gorətçis Petra, kutçišis ačės suvtətnę.—Tijanlə, tędalə, ņe çaj juņ, a toko sęd paņavnę!

¹ Kotiez—voçinkaez.

². Fiksatuar—natodilnəj sostav ussez da tossez mavtəm ponda.

Çoza vëra pondisə əkşənlə gəşşez, i pondisə pi-
rujtənlə mədrəv.

Soldat, kəzəbstis, koris Matrjonasə zərjə.

— No, inə, tərmas tenbt vetlətnə prəstəj in-
kaən!—viştəlis sija i oştis ətik çemodan, pondis seş
kəskəvnlə kəzinnez... Setən vəlisə pləttəoz, çəssan-
nez, korşet.

Matrjona pondis strəditçənlə, o'nitəis.

— Te məj?—Sə vələ vişətəmən, jualis solda-
təb.

— Da me, Petr Zaharəç, i paştavnətə og kuz
eteəmtə...

— No i gorjo-zə menbm tekət! Mədik-və ra-
dujtçis, a sija von məj! Muzəkə: i s. o.!

Torjətis torməd, sija şetis sələ.

— Medvə əni-zə pərtçin varəqəə!

— Burzək mədrəşə...—kejmışis inəb.

— On kəvzə?

— Golubçik te menam, şeralasə-ed menə.

— Dugdə, səmjəv, a to—me tenbt şeta!—lə-
gən gorətis sija i mačkətən pondis vidçənlə.

Şinva əbləvtən, Matrjona çəvtçis i suləlis ko-
zin oşnlə, oz təd məj kernə nəkət. Petr unaiş əz-
zəvnlis, kəz paştəşlisə ətləçn oliş nəvkəez, pondis
otsəvnlə inəslə, vişçəmən da osəşəmən əslə tədə-
mən.

— Kətən te etə velətçin?—lovzişəmən jualis
inəb.

— Ne tenbt çelə, vərətçə, təd.

Kər pəris Matrjona kerkuə, srazu dugdisə vait-
nlə, i vədənnəb suvtətisə sə vələ şinneznəsə. Şə-
kət vəli sija tədməvnlə rozovəj vətistovəj¹) pləttənas,

1 Batist—əddən vəsnit jənovəj çetə xlorçətovuməznəj tkən.

kəda vəli zələnəj vənükkezən. Gərd da uzalış kiez vəlisə uməla mişşəməş gırza vevdərəttaş. Jylələm akovəj remen, paşkət gərd prjaskaən. Jurşias, priçoska vəlas vərətçisə şura grevjonkaez, şvi-təvtisə zarnia uzərən da dona izzeən. Kəkkezas joşa nıra tufliəz vьльн podvoraəş da çoçkom çulkiez.

— To taj kьtən!—gərətçis Fjodot i oźlan mьskьrtçəmən, paşkьta əmsə oştis.

Teştьs çeççəvtis pьzan sajiş i zonkaok moz çeççələmən, pondis vaitnь:

— Matrjona, da te-ja etə? Dona zətək menam, da sija tenat Koroleva kod! Zавь! To-ed kьeəm! Assim rodnəj nьləs og vernь tədnь! No i çudc-judo!

İnkaez gəgərtisə Matrjonasə, vizətənь sija kəkkezasə jurəz, pəslənь kiezən.

Nija şeralьslənь, əzəzənь, sto viļ moda sьlə oz ləşav.

— Dəlikatno, mьj i vaitnь!.. Toko—ne mijan oləm ponda etə,—ne, nepodxodjassəj vьtte.

Matrjona sulalis istьdītçikas ez təd mьj kernь, kьtçə vostişnь. Çuzəmbazьs setçəz sьlən əzjis kraskaən, vot-vot nəznəj kuçik pьrjət vьzənitas virьs.

A Petra, dovoinəj aslas kerəmən, çartis aşşis ussezə

— Ok, Petr Zaharьç!—ossəşis teştьs—vəli-vь menam şəm, vezi vь assim şlepoj merinsə. I vot kьz gəñajtəti vь tijanəs! A pantəli-vь kinəs, gorəti-vь: kez, setəəm—eteəm, kəs-mavttəm! Na əzzat—stanovəj) i stanovikanas gəñitə! Pot menam kьnəm, koļi vəvətçə.

1 Stanovəj—stanovəj pristav, pəlicejskəj çin, kəda podçinajçə ispravniklə, ujezdəj pəlicia naçalniklə.

— En tæzdiş, jenşetəm aj, vьdæs keram,—suis saldat i pьris kormanə gumazniklə.

Otir ңuzætisə şivinьsə, kьz eьgəş, vizætəнь soldat kiə.

— Viş,—vaznəja gorətçis Petra tæştьslə das şa-ta denga şetikə.

— Zətok menam burşa-bur!—kisə okalikə gorətçis sija.

— No, tьrmas, tьrmas ..—baitis Petra, açьs oz mьrdьь kisə tæştьs tьrpez verdiş.

— Sulav, porovit, zətok... Əni me vələn... Sprəşivo tenь! Kьtən tenat zolotəj kokket?..

Pizəssezlas kьskaşikə, sija okalis soldatьsliş kokkezə.

Kinkə gorətçis...

— Nazom gag!

Сьвəгьн, tojьstis starikəs i pondis moros vьlas vəгьн medal. Petra pondis osjaşнь:

— Sluzьtəm, vonnez, vaznəj dєlo. Eta kultura. Kin tijan kolasiş vermas vezərtнь eteəm kьvsə?

Muzьkkez, şinneznanьs migajtikə, sь ez şetə.

— Kьtən-ңi nьlə!—lovzişis mamьs.

Vizætis vьdənnьs vьlə, sija pondis oşlan:

— Vezərtнь sija kolə, kulturaşə. Сь pьгjət mugarjiş—muzьk, pozə viştavnь, kerşas kavalərən vьd şaştəən... siztu, ceremonialnəjən kerşas da una mədkođ...

— Mьmda umşə əktəm!—osjaşis tæştьs.

— Eməş tijan posadas proşveitəlnəj da vlagorodnəj otir?—jualis soldat.

— Da kьz viştavnь?—ətaməd kosti baitisə muzьkkez.—Vot vudі pəpьs.

— A velətişьs?—sodtis kinkə.

— Eta pravilьno,—loşzişəmən gorətçis Fjodor:—

Jakov Petrovič, velətiş mijan; mortb̄s—ok, jur s̄lən!.. Pop̄b̄s s̄kət ordçən— vonovəj s̄lja. Vezərt: m̄j pop̄ viştalas, to velətiş tədəs, a m̄j velətiş pop̄slə viştalas, to pop̄b̄s, kəṭ potlaş, oz vezərt!

— Siz-kə avu st̄d s̄kət družb̄n̄ i s. o?—jualis soldat.

Muzb̄kkes ozaşəmən oskisə velətişsə:

— Ok, çudak eteəm! Da. Jakov Petrovičb̄s mijan pervəj mort...

— K̄zi vištaşn̄ pondas, k̄z kolə ovn̄, dak, dux kvatajtə! Şinvaəz kerə...

— Eta m̄j! Sija zakonnez tədə! Prossenno vermas gizn̄: kəṭ zemskəjlə, kəṭ gubernatorlə¹)—k̄tçə okota...

Ned̄r m̄iş v̄dəpn̄b̄s levtişişə i petişə ətərə, şləmən da jəktəmən, no gazətçəmb̄s vəli k̄eəm-kə şək̄t, ne aşşan̄b̄s.

Soldat, kədə gəgərtəmaş koddez, oşkalis çor̄t pokodkaən, kiezşə veras teçəmən, a əmas pin̄nez kolaz̄n̄ vişə papiroska. Jur̄b̄s s̄lən vəli çat̄rtçəm v̄v̄lañə, k̄z rovno k̄mər v̄lə vişətis.

Ordçəl s̄kət manis in̄b̄s viļ plaṭtoən; sija konv̄lēt̄tas vəli potəma-ñi i prolekaez p̄r̄ t̄dalis poklad̄b̄s. P̄r̄ vəli, prov̄orn̄j, kokniṭik, əni Matrjona oşkalis, k̄z puovəj akañ, ñeukluzəja kokkez-nas çuvjə busə da turunə. Zes̄k̄t tuf̄liez ziv̄b̄ta zmitişə kokkezsə. Zelv̄ta ñuzətəm korşet n̄rb̄stis moros. Jur bergalis. Mukədr̄p̄rişas Matrjona çajtis, sto sija munə xoduļa v̄l̄n̄; odva vişşv̄lis. medv̄ ñe uşn̄, sija kiezşə ñuzət̄lis oşlañ i k̄lis, aşşə əviditəmən, oṭir ozə şmek v̄lə petkətəmən.

Gulajtişşezsə kollalisə çelaç. Nija una vəlisə, ək-

1. Gubernator—gubernenskəj administracjalən glava carskəj Roşsiab̄n̄.

şisə vıdsən posadşis. Kerkueziş, ızış mezdətçəmən, kotərtisə inkaez i pıvkaez da kazaləm vərən, gorən vakşisə.

Koldovin Petra kımərtçis da çuzəmsə piçəvtəmən, gorən vaitis:

— Bəvəv oğır...

V

Kız-kə əved vərən Petra velətiş dıbə munis. Kər sija loktis skola dıbə, velətçişsezsə toko vezaləməş. Kız çavkannez, kotərtisə nija ətərə, çetçaləmən da əta mədnıbə tojlaləmən.

Britəm soldat, vartləm nır!—gorətlisə nija Petralə.

— Prış, serpəş kanpijannez!—sija pondis kokkeznas topajtnı.

Çelad, kız aqkə, rozniçisə ətmədərə, no çevna kotərtisə, da esə ədqənzık pondisə nija gorətlıny, kvveznybə mıççaləmən.

— Ok, urma etəm,—vovgis sija lişniçsezsə skolaə kajtən.

Velətişsez zıgıy pızan saıy pıkalis tom mort, şepəjkod, avı ləçıt, gəglənən sıram rusəj jurşia, kız dırevnıış zonkaezlən. Sija vəli pidzaktəm, ətik səd jərnəsən, jıaşəm remənən.

— Viştav, bur mort, kıtən setən velətiş Jakov Petroviç?—jualis sılış soldat, aslas figuraən vıvəsə vevtjikə.

— Eta me,—sıvtəmən ətvetitis sija.

Petra vılışan uləz vızətis sija i gorətçis:

— Sizkə—menam tenıt poçtenno!

— Olaı vılan, kisə şetikə, ətvet vızis velətiş.

— Çeş viza vištaşnъ: Petr Zaharъç Koldovin, star-saj N-skaj polkiş zapasnaj unçer—oficer.

— Siz, siz, vьeam.

Petr uşkətçis stul vьlө.

— Te mьjkө çelom me dьnө?—jualis velətiş.

— Ne, me prosto vaitnъ tekət, kьz kovşө vezər-tiş morttezlө. Obrazovannaj mortkət dolьt kad çulətnъ i siz-zө vьdəs. A to krugom—ətik muzьkkez, veləttəmmez. Ne kьeam vezərtas, abu vlagorodsvo jьliş. Veşkьta viştavnъ, şələm gudrişө nьkət.

Velətiş morsьtçis da jualis:

— A te kin?

— Me? Me—viştali, unçer—oficer.

— No, da, təda. No-ed te siz-zө muzьkkez kolasiş?

Koldovin lazmetçəmən şerəmtçьstis, kьm keris i kokkezsө çizətəmən, viştalis:

— Dvorjanaşa da ropşa, vьdənnъs loənnъ mьzk-keziş,—eta vьdəs siz, no toko oçirsө kolə kuznъ tədnъ obrazvanno şərti... olan kułtura şərti...

Velətiş şinnezsө suvtətəmən vizətiş gəşьs vьlө.

— Siz,—nevьta viştalis sija.—A mьj-zө seteam kułtura, tenat vizətəm şərti?

— Menam vizətəm şərti?

Kazalis, sto sija mьjən-kө inçeresujtis velətişsө, dumajtis da viştalis:

— Eta sija, mьjən razliçajtənnъ oçirəs... çuzəm çuzəmşan jansətəm. I zasluga şərti uvazeçno... Vot, voştam, te da me...

Aşşis pakembardaezsө çerlalikө, Petra nozzəvntis velətiş vьlө.

— Tijə, tьdalө, uməla nakazьvajtat aşşinьt velətişşezsө?

— Da me nijə nemьnda og vartlь,—ətvet vi-

zis velətiş, guşən divujtçəmən da çbskis aşşis kь-
məssə.

— Zəl. Kələ strogoş, medвь disciplina suvtət-
nь. Da i çinopoçitanəno med tədisə. Ok, vot mijan
soldatas kьz! Mədik loktas dєrevnaiş kokora —koko-
raən. A vo-kьk bərti, vizətan seteəm mort sьiş ke-
rasə, sto lυbo vizətnь! Frontə suvtas, nuzətças, oz
lolav, kulas! Kərçina! Lυbitçьstan i s. o.

— Si-iz—nuzətis velətiş i pondis vellətnь zьr
kuzas.

Kazarma jьliş viştaşikə, Petra dugdьvtəg vizə-
tis velətiş zьr vьlə. Nєзььt zьr—kuzanas şizim ar-
sьn kuza i paştanas vit arsьn pašta—sija vaçkişis kar-
cerian. Pьzan, kuim stul, krovař etik poduskaən da
koriçnevəj vajkaiş odejaləən, zazokьn tьr kņigəez,
—vot i bьdəs. Kьk nєзььt əsьnnez şetisə tьrmana
jugьt. Ətik ştena vьlas əsalis şimok Veresçaginlən¹⁾
„Panaxidaiş“

Petra şerəmtçьstis:

— Vojennəj kərçina? Rasçudəsnəj! Mijan kazar-
maas siz-zə una seteəmines. Toko nija burzьkəş.
Setçin risujtəm, kьz mijan krestəmmezə kulənь...

— I kьz te, suan glənitçənь nija tijanlə?—guşən
jualis Jakov Petroviç.

— Kьz-zə! Ətik, kədija əsalis mijan kojkakət
panьt, əddən bur. Kьz roç pьsałtəg vermis vragəs:
kvařitəm turkaəs da piñneznas sьlə gorssə nєekə.
A mədьs şinnezsə suvtətis, morsьtçis. Zanətnəj, og
i bəvət!

Velətiş morsьtçis.

— A etə kьeəm ořir: naçalstvo-ja mьj-ja kьeəm-

1. Vere çagin Vaşilij Vaşiljevıç— xudoznik (1842—1904). Sьlən vojnaiz
kərçinaez (kuləmmezən i ranitəmmezən medořza plan vьlən) əddən tor-
təçisə ořza paradnəj sь izobrazençoəşçən.

kə?—jualis Petra, mædi ştena vylə kinəs mьççalb-
mən, kьtən əsalisə portrettez Tolstəjlən da Çexovlən.

— Ne, nija lişeratorrez.

— Siz-kə, kьeəm-zə çaşьn?

— Kņigaez gizəнь.

— Ok, da vezərtə, vezərtə!

Oştis Petra ьвəs, da gorən posəzas suşis zьгьm-
sə, kьskis çьsjanok i ьвeəmika çьskis nьrsə. Sь-
vəгьn pukşis ozza mestaas i pondis vaitнь:

— Vižəta me te vylə, Jakov Petroviç, mort te
ovrazovannəj, a olan uməla. Abu tenat ne divan
ne zanaveskaez. I mьjkə gaztəm tenat.

Abu nem, me açьməs kьla ьвeəma—panьt viş-
talis velətiş.

Petra kьskis kormannəj çasьez amerikanskəj zolotoişi), vižətiş çьferblat vylə, bergətlis kiezas, med-
vь vižətiş velətiş nь vylə, sьvəгьn çeççis, munis
ətazerka dьnə i pondis vižətnь kьz kņigaez.

— Te en ьddь „zeņik çerņiləьn, a nevesta sьdьn“
— jualis sija.

— Eг,—əşьnə vižəttən gorətiş velətiş.

— Etə, me tenьt eəktə, bur stuka! Kьz ponda-
sə sija soldattez ьddьнь, sek ьвdənnьslən şeraləm-
şanəs kiskaez soraşasə. A vot esə kņizka... Kьz si-
ja suşə-inə?.. Təd vьlam uşis; „Zadņeprovsəkəj ved-
da, ne to koldujtəm pьsa kerəs vьlьn“. Tozə əddən
bur, neprimenno kossь.

Azşis kņiga, kədə suəнь: „Vojna i mir“,²⁾ Petra
gorətiş:

— Vojennəj çaşən zaņimajçatə? vot etə oska.
Əddən nełki oska. A strojevəj ustav tenat em?

---

1. Amerikanskəj zoloto—döntəm splav, zoloto uvtə kerəm.
2. „Vojna i mir“—medьzət proizvedeņno L. N. Tolstəjlən.

— No tenə çortu, tenat ustavən!—ləgən gorət-
çis velətiş.

Petra мѣjkə mədis vištavnъ, no sь kosta sьlən
şinnes jestisə ləddənyъ; „Soçinənno graf L. N. Tol-
stəjlən“. Juras mełkñitis tədtəm duma. Dərñitis aştə
usət da pondis dumajtnъ. I drug təd vьlas uşis,
kьz polkovəj por, soldattezkət vaittən, jordis Tol-
stəjsə da sь şəryn munişşezsə, suis niyə bogoodstup-
nikkezən, pravoslavnəj viçku rozoritişşezən i ançi-
xristtezən.

„Von sija kьəmiş!“ – divujtçis Petra i vizətis
velətiş vьlə, kəda vəli çoçkomməm, aştis tьrppezsə
kurtçalə, əm uvtas şuis:—povzis.

Tolstəjəs suvtətis mestəə i boştis mədik kniga:
„Politiçeskəj geografja Roşşialən.“ Əni nem vəli
i sumləvajtçьnyъ, velətiş—„nastojəssəj politik“.

Sijə narosno uşkətis pəpiroska i sь şərə mьs-
kьrtçikə, vizətis krovat uvtə.

Setçin sulalis kьəmkə jəssьk.

— Ne mədik, kьz siz-zə mьjkə seteəm...

Kəzalis, sto velətiş ləgəşis i səşşə oz vait sьkət,
Petra boştis kuraska da pondis proşzatçьnyъ. No ni-
zətəm kiьs sьlən koļççis ruьn: velətiş guşən bergət-
çis.

— Etə kьz-zə siz?—ləgən mьskas vizətikə, ju-
lis soldat.

Ətvət ez vəv.

Soldat vəgormis.

— Pьssь pet!..—sьlaṇə bergətçəmən gorətis ve-
lətiş, kieznas makajtikə.

Soldat, gotov çerəşşьnyъ sь vьlə da vaçkьnyъ,
drug, viççistəg as pondəşis; ləgəşis, kьz ovlis rot-
nəj komandir cьyn, i çorьta oşkaləmən, petis zьriş.

VI

Sь jьliš, mьj vәli veletiš pačeraьn, pondisә tәd-
nь vьdәnnьs posadьn olišsez. Kьlis eta jьliš i Zahar
Koldovin. Sija olis velәtiškәt družnәja, vižәtis sь
vьlә, kьz bur mort vьlә, kәdьkәt pozis dolьta va-
itnь. I stariklә vәli stьd zonьs kuza. Zahar lois lәg,
sь ez šet, vetlәtis jursә әsәtәmәn.

Кьтәn-вь očir ez pantašlә i mьj jьliš вь ez ron-
dьlә vaitnь, pьr siz livo etaž kaštьlisә Petra jьliš.

— Mort eta, jorttez, eьkšәm!—Кьz-kә mezmis
әtiklән muzьkkez kolasiš.

— I sija, siz i em,—soglašitčisә mәddes.—Mәd-
noz, mьjšaң-вь setәmәn lonь? Кьeәm-ed bur vә-
li zonkaьs sluzvaьs oзыn!

Кьv „eьkšәm“ әtikkez vezәrtisә siz, sto soldat
sluzvaьn vәvavnь velalis, mәdikkez—sto etә „tәv-
šiң sьlә“ vajәtis“. Кьzвь setčin ez vәv, no Petraәs
orәttәg suis siz, i әni әtәrьn čelәd gorәtlisә, sь dь-
niš pьssalәmәn:

— Eьkšәm!.. Eьkšәm!..

Petra lәgašis i vidis niјә umәl kьvvezәn.

Bura sьkәt lәšalis toko Nьkita Andrejevič, lavoč-
nik, kәdija torgujtis gušәn vinaәn. Eta vәli čeьzьt
mort, gәgrәsa, čeьbьtik, zenьtika eәkәrtәm tud to-
soka. Učәtik, dugdьvtәg kotrašis, vez šinnezьn sь-
lән vәli mьjkә vir juišlән kod. Sija vodritis sukop-
nәj kaftanьn, Moskovskәj kurazkaәn mavtәm sapog-
gezәn pьdьn rezinovәj golosьezәn. Xitrәj i pluto-
vatәj, sija nazьvatčis če siz kьz kolә, a merajtlis
i әslьvlis voštisšezlә jeeazьkәn, a voštis donәnzьk.
vinasә vuzavlis va sorәn i koddezliš veš vәvәtlis
dәra da naң. Prazьnikkez kosta jursә mavtlis viәn

i vetlvlis viķuā, jennes ožā suvtātliis pjataka masiŝ-
ŝez i ədđən jurbitis.

Šin'ar vьdlaьn jursə ŝujlis, potakajtis Petrasə i
vidis muzьkkezsə. A kər kьlis, sto saldat mədə
oшнь meločnəj lavka, sija čuzəmsə keris ləgən i
porāšis:

— Umələš, Petr Zaharьč, dēloes umələš!

— A мьj?—juāšis soldat.

— Da toгujtəмьs nē kьtčə oz goditčь. Rozo-
ritčə. Očir dovggezsə oz veztə, a tovar šo voštəнь.
Veškьta orəməž lokti.

— Siz, nē morttez, a ətik svolotaez, vidčis Pet-
ra.—Bzmitнь вь nijə i s. o.

— Siz, siz! Sorlāšisə očir...

Šьvəгьn, soldatsə čajən pōeeujlikə, sinkar ruz-
vьv da gušenik ньruvtas vaskis:

— Теньт вь, Pefr Zaharьč, kьz vižəta me te
vьlə, ispravnikən kolə lonь. Mort te obrazovannəj,
predstaviteľnəj i zaslugaezən. Mьjən nē načalnik?

— Ok, kьz eta verno!—zerkətčana golosən go-
rətčis sьnkarlən inьs. Paraskovja Dēnisovna, gərd,
ətmədərə əvtis inka, vəvkod čuzəma, vorodavkaezən,
žik gərd pugovkaezən.

— Natte, oz primitə,—nē ədđən vozrazajtis Petra
da sьnčalis .

— Nē srazu—šinneznas orsikə, gušən ozlān
vaitis sinkar.—Pondətnь urjadnikšən i kajнь vьl-
zьk. Seteəm vezərə mort, kьz te, da medvь nē kaj-
нь činəž...Ašnьt-zə ed vaititə, sto nēlki general te-
kət okašəma. Ə, da мьj setən vaitнь.

— Ok, kьz eta verno!—mədpəv gorəlis Pras-
kovja Dēnisovna.

Etə kьvzikə, Petra dumajtis-ņi ašsə viļ počot-

nəj mestaɲn i ɟuzəm vɤlas sɤlən ʃo otənzɤk da otənzɤk paʃkalis ʃeraləm.

Kəzəvtəg as pondaiʃ sija sedlis sɤnkar vɤljanɲo uvta, lois pɤrʃa sɤ ordə vovliʃən.

Olan Koldovin kerkuɲn pondis ɟugʃɤnɤ. Uz vəli una: kolə pɤs vərjɤnɤ. Ion vəvdnɤ, kartovki garjɤnɤ, da i vartnɤ esə em. Vɤdənnɤslən ʃəkɤt uzʃaɲ viʃisə kiez i murkətisə koskaez. A Petra ez i dumajt oʃsavnɤ. Jeeə sija, sto oʃza moz pondis ovnɤ, olis ʃemjaɲn varin pravəezən, ɟetɟɤvliʃ ʃorən dɤrən zaɲimatɟɤvliʃ aʃsə vaʃitəmən i luntɤrən bez-dəlɲiɟajtis. Gortisʃez pitajtɟisə uməl ʃojanən, uməlika eɤgsə moritlisə, a sija sinkar ordɤn juis vina, ʃoiʃ soɤanka da maən viʃikkez. ɟasto vovliʃ gortə kodən i izdɤlajɟis iɲs vɤlɤn, velətis sija baitnɤ vojennəjez moz da sɤkət baitikə viʃnɤ kiez „posvam“. Pavkis i Jaskalə, kər sija sedas ki uvta.

Gortisʃez polisə sɤliʃ. Sija ʃo ədɟənzɤk nɤ ʃin ozɤn lois tədnavtəm mortən, kədija vermə vɤdəs kernɤ. I vɤdənnɤs mɤjɤʃkə polisə vəli kɤeəmka trevoga, vɤdənnɤs viʃɟisə mɤjkə strasnəjə, kədija nekɤz on ordjɤ.

VII

Ətrɤr Petra, britɟis i vesətis munɟiriʃ pugviɟa- ez, munis pop ordə gəʃtitnɤ. Resɤtis sija munɤn sijaɲ, mɤla pop velətisɟət ləg. No ʃotaki tujlas sija somnəvajtɟis,—primitasə-li sija setɟin i kuzas-li sija viʃnɤ aʃsə. No nija poləmmes sɤlən loisə lisnəjjəʃ: pop Ignatij, pəriʃkod-ɲi i bur mort, ʃor tosa, ramɤnik, ʃera ʃina, primitis soldatəs ədɟən radən; vlagoslovitis da pondis baitnɤ zagəɲika i las-

kovəja. Bļeema streçajtis i matuska, inka pьktəm
çoçkom rozabannezən i zag pokodkaa. Sija pukšə-
tisə pьzan saja, kьtən samovar pizis i vəli suvtət-
ləm çajnəj posuda.

Petra srazu šmev lois, kьz gortas.

— Kьli me, sto te kapitalən bertin gortə,—pon-
d's waitnь o. Ignatij, açьs šeralьslə i jur vьvçis
juršiezsa ləšətьslə.

— Siz vošti ñevna,—panьt viçis otvet Petra.

— Çudesno, çudesno, jensə kolə vlagodaritnь,
sto sija nagrađit's tenə aslas eedrottezən. Vot i me-
daļ em, tьdalə, sovešən sluzьtin.

— Bura sluzьtəm pond'a nagrađit'isə. Sluzьti me,
vaçusko, ašim kьnəməs eg zalejt.

— Siz i kolə voinlə, kol'i sija šetis švjatəj je-
vangeļej da gospod kres ozьn prišaga. I ozlaņ məd
švetas ьzьtzьkьs oz kol' tenə aslas milošən.

Popađa, vestis Petra ožə torelka jagəd vareņ-
noən da pondis šьvнь ñevьtik golosən.

— Šoj, pozalujsta, en pov.

— Merš'i-s tijaнlə, matuska — Soldat mьskьrtçis.

Pьzan saja pukšisə Ignatijlən çelađ.

Nija vəlisə kvažən, pondətçəнь daskvať voša
пьvšəñ, da pomavləнь vitvoša zonkaən. Nija ñivujt-
çəмəн vižətisə gəš vьlə, dugdьvtəg çuvjisə əta-
mədньsə i suskətçisə ətaməd kolasьn.

Pьris vašņi vunttez jьliš.

— Šəkьt kaddez loisə ruš vььнь,—šəkьta lola-
ləмəн, porašis o. Ignatij,—gospod jen pravoslavнəj
narodlə isьptaņņo ьstə. Strasno əvнь beləj švet
vььнь. Oх-хо-ох-ох...

— Bur, vaçusko, varan šurə kačtam ьdəнньsə,
kin zьddezlə vuzassis. Nija raž vermasə sulavнь
stьkkezlə, puļemjottezlə, da puskaezlə panьt i s. o.?

Кытса нълә! Toko va loas. A glavnəjъs—pədtъnъ-
въ çozъka zъddezsə vьdənnъsə da esə, etnijə, iz-
venitə vьrazenno ponda, studenttezsə...

O. Ignatij gorən şerəmççis, pondis treşitçьnъ
vьdsən tusanas; pondis şeravnъ i popađda, samo-
var dьn pukalikə.

Petra kьk çuən boştis vьudiçko vьliş stokan,
kьkiş nълstis i suvtətis mestə.

Raduvjas sija pondis vodritnъ, kьz gortas-zə
ləgaşas, grimirujtças i kuңьstas ət şinə, çeto məd
şinsə. Pondis kuritnъ, valitçis stul vəras i jursə çə-
tərtis vərlaң i nьrəttis pondis leznъ eьn, kьz tru-
vais, şo ossaşə aslas udaçaezən, kьz rovno ossa-
şəmiş i kodžəm. Kьvzişşezsə vəvətlikə sija şujьs-
tis əmas sočəm papiroska koneçsə. Eta vəli set-
çəm zubyt i kazəvtəm, nəlki povzis da çepəşis
mestaşis, kьz vəvəv. Ətlən sьkət çetçəvtis vьvla-
nə pьzan. Vьdəs, mьj vəli pьzan vьlьn, trinbran
pəris zozə. Popađda zavaritçis žirьt vanas, levtis
plaţtosə pizəs vevdərəz, treşitə sija i kokkeznas to-
pajtə, kьz rovno jəktə da gorətis nє aslas golosən.

Şakəj golosnas pondisə gorzьnъ çelađ. A pop to-
ko okajtis da ļadvejjez kuža sovketis. Soldat sula-
lis kьz stov, şinnezsə suvtətəmən da nєm ez ve-
zərt. Çuzəm sьlən çoçkomməm, tьrppes vьlьn pəļç-
çəmaş gaddez.

— Izьđi, anafema, pьssь menam kerkuish!—nєv-
na vezərtçəm vəryn, gorətis pop soldat vьlə.

— Proştit, vaşusko, me vьdəs vesta.

No oteç Ignatij i kьvzьnъ ez məd i drəzьtəmən
gorətis esə əđdənzьk:

— Medvь dukьs tenat estən ez vəv, nєçistəj
tvar!...

Petra boştis furazka, ez i puktь jur vьlas da

bokən şmekajtçəmən petis posəzə. Suvtçis minuta kezə, vizətis gəgər, кыз ровно мыкə dumajtnь mədis.

Кьеəmkə inka, vadərşan loktikə, çarkis korzina paşkəmən da uşkətçis pop dьnə. Sьvəryn kьşan-kə esə pondisə loknь inkaez, a нь vəryn muzьk-kez. Kromoj djakon, asla: poleşadnik dьnьn sula-likə, nuzətis şivisə, кыз turi i storozьtçis.

Puktis Petra furaska da munis posəzşan doļ uli-ça kuza, aslas kerkulañ. Munis sija termaşəmən, təzdişəmən da şmekajtçəmən sь ladərə, kьşan şo esə kьlisə popadđalən gorətləmmes. Vəli as pon-daşis stьd. Dumajtikə kutis poləm, sto popьs ver-mas sь vьlə poraşnь, stramitnь sijə posad pašta. Pьekas pondis pižnь ləgьs.

Sija pьris sьnkar ordə, juştis butьlka zьn vi-na i pondis munnь ozlañ. Gort dьnas pondis uvtnь pon, Petra ogradaiş kvařitis çer da pes i vətçis sь şərə. Pon ez jestь pьrnь anvar uvtə i pь-ris məs gidja, piksis, viñdəmən, uvtis esə gorənzьk.

— A-a, gnusnəj tvarjuga!.

Pesnas Petraьs ponьsliş kokkezə dojdış. Əti mestьn tuplaşikə, sija əđđən-ed pondis gorzьnь. Sek soldat ponliş jursə keralis. Korominna uvtşan vizətystis aјьs da nəgorən jualis:

— Мыла ponsə vijin?

— Vidno, kolis,— buknitis Petra kerkuə pьrikə.

VIII

Şemja məd, nađejtçьtəg aşşinьs olansə Roşşia-ьn burmətnь, əkşisə Argentinaə¹⁾—peslьnь aşşinьs

1) Argentina—lunladərşə strana.

çeşşo sariz sajn. Pondisə vuzavn̄ assin̄s pazyt. Petra voštis şo vitdas (150 p) rublə kerku kartaezən i ogoredeçən, i şaras voštis inşə, zonsə i v̄d̄əs aşşis vessezşə, munis aj-mam kerkuiş. Manikə, sija nekinkət ez prossatçy, i sylə nekın cz viştav ətik kv̄. Kər v̄vəs̄s̄s̄ z̄ngis pədnəşşis, v̄d̄ənn̄s̄ koknəmən lovzişisə, Toko staruka, sylən mam, s̄təg pukalikə, guşən pondis gorz̄n̄.

Kerku, kytçə munis Petra, v̄li jon, kerəm vit vo oşti, kuim əşna, jugyt. Vontişə sija çoçkom kerku moz. S̄d̄yn̄ v̄li kerəmaş posəzzez neşy. ətəriş posezokən. Əşnnez oşyn v̄dmisə saddez

Petra vetlis karə voştəşn̄, i neçələ v̄rti kerku lois ne tədmalana: labiççez tujə loisə stullez da di-van, əşnnez v̄lyn̄ loisə storaez, əşyn poduskaez v̄lyn̄ loisə sarforovəj kuvşnnez iskustvennəj çvettezən. P̄zan v̄lyn̄ oşsaləm vez uzəra p̄zandə-ra, mədətis golubəj lampa gərd avazurən. Qziş pe-ləsas jenrovka v̄las şvittəvtisə vil jennez, şere-brjannəj rizaeȳn, v̄yt kiottezən zərniə vinogradən, a ştenaez v̄lyn̄, vil kartinaez: strasnəj sud, geñerallez, vojna kus ja ən inkaez. Əşnnez koləşn̄ ştenaezas əsalis v̄yt zerkava, kət krivəj çuzəm t̄dalə, no zato v̄yt i ramaən, kraşitəm vişnə rəmən, v̄v-laçət şerətəmən!

— Təd mijanlış!—kerku v̄las vizətikə, gorətis Petra...

Aç̄s ez i çapkv̄ muñd̄irsə, sylə şo m̄ççəşşis, drug kinkə javitças da viştalas: „Petr Zaharç, pozalusta naçalnikə“, Kolə lon̄ v̄d̄ ças gotovən. In̄slə sija viştalis, medv̄ çapkis v̄d̄əs sarafannezşə, dubassezşə i vetlatis toko plattoezən, zonsə, med mədətis plisovəj vessanən i şiteçovəj jərnəsən.

Spravitisā viļ olanin. Loktis urjadņik, starsьna i otsališ volostnəj pisarlən, loktis sinkar innas.

— Oj-oj, kьeam bur!—kerkusā vižətikā, divuj-čisā gəšses.—Gubernatorskəjjez moz, aj-zə-aj!..

On i vezər: to gorniča, to vьstavka,—sodtis starsьna, assis paškьt tossā malalikā.

— Norovitā, esā nē sija loas,—gordəja ossašis Petra.

— Pьzansajā gəšsezsā pukšətikā, sija gorətis:

— Inə!

— Mьj vištalan, Petr Zakarьč?—gorətis Matrjo-na paškьt i ņuzətčis.

— Vajav pьzan vьlas!

— Kьvza.

Sija bergətčic vojennəjjez moz i petis ətərə.

— Ləgəv te, Petr Zakarьč,—šerəmčьstis urjadņik.

— Disciplīna radējta. Menā ačьmās, me tjanlā vištala, velətisā vьdās. Seteəmьn vəvli, sto akņitan. Zato vot mortā pəri. Sьvəgьn ņelki ačьs geņeralьs okašis...

— Mьj vaitnь, te burša bur mort!—gorətčis sinkar.

— Ok, kьz eta vernō!—šinnezsā kьməsuvtas vətikā, kvatītis sinkarlən inьs Praskovja Dėnisovna.

Juisā, gazən gulajtisā, əstəz juisā šojisā. Una vє-zobrazņičajtisā, vidčisā i vištalisā aņegdottez. Sьvəgьn sporitisā, lubitčisā i okašisā. Urjadņik Petrakət, mьmda vermisā, gorətisā, šьlisā pišnaez. „Mi-jan inkaez---zarjaditəm puskaez,“ starsьna jəktis, šəkьt sapoggeznas zoz kužas sfukətəmən, kьz rovno kerrezən i gorətlis inkaez moz: „ix, te!“ Sinkar kьnəmsā kutəmən mьmda vermis šeralis. Pisarlən otsališ, tomьņik zonka esā, orsətčis Praskovja Dėnisovnakət, čerplalis sija, mьjən vəli sija əddən do-

voļņaj; a kār sylvān zāniks, eļg „čuzvinkaāz“, uš-
kātčis zoz vylā, a iņs kēkiš petalis sē kosta kar-
tavlā kavalērskāt: „itoggez kernь,“ kēz vištalis
sylvā tomņik zonka.

Matrjona pūr pukalis gaztāmān, sija šleditis zā-
ņiksā pēmdām šinvašānās šinneznās, polis zāniks
vylā vizātsnē, medvē ez kačav. Ez i sorlaš otlān
ņkāt.

Olan Matrjona ponda lois ēvidāa.

— Меньм стьд те куза, dura te,—lāgān vaitis
sylvā Petra. — On vermь te ņe vaitnē, ņe viznē aštā
vir jēz dērņi. Мьмча šām te ponda vizī! Boštī mē-
dātčānnez, a vьdās vešiš: vьdās nija te vьlņn, kēz
sleja mās vьlņn. A kьnāmь—u-u-u! Vizātikā as
vylat zerkalā: ņe varos.ia, a kvasņa. Raz setān
koršet vermalas? Tenā kolā kār ašykān zelātnē,
eteām štervaēs!.. Mesajtan toko menьm. En-kā vāl-
vь te, me vь vajēti šāram Rozaēs, mьj „xrustāļņaj
zālņ“ vāli. Ētik ņemьs toko mьj salalā. ņe sija,
sto Motka, Motrja... Da ļuvāj ropaddalā-vь vitdās
očkī ozlāņ šetis. Da mьj me vaita—ropaddalā! In
samāj korpusņaj komāndirlān, sylvān prevosxoditel-
stvo, ez sulav-vь paņьt seteām sьpočkaiš... Oх i
kēz toko mu seeām.sā vajē! Jur kudria, ačьs lzmī-
tьstān, kēz rjumkaok, vēsņitik, vojok. Oz mun, a
gizā kokkeznās. I vьdās vozdušnāj. Kēz, primerān,
pukšātnē kьrьm pьdāsā da pēļsнē, to rovno lev-
zā kьmārā. . Kār vištalan: „Noko, Rozočka, vasēt
menčim gaztāmsā.“ Ok, mьj, sija setān kerā!.. veš-
kьta vištavnē—čudā!..

— Petr Zaharьс, oz kov, en-zā-ņi vait...—
ālis Matrjona.

— Čāv, vāla te eteām!—lāgān gorātlis sija, šin-
nezsā suvtētāmān vizātis iņs vylā, i ādņān vārā-

tis ŝinkym meznas, kыз rotnej komandirən puktə aššə.

Pomaššis vьdəs eta vartləmən.

Jaska soldat vьlə vizətis kыз aslas ləg vraglə. Ez deјstvujtə sь vьlə nem, ne kozinnes, ne ugrozaes ajьslən. Sija vəli mugiš i ətrьr ez su aššis aj-sə „ajən“, kыз sija eəktis aššə veјičajtnь. Sija Petrasə vešitis. Zonsə juršiat neekis, kulakkeznas vartis jur kuza. Šo vəli nem tujə Ətrьr ləgašis, Jaskasə kvačitis pellezət, levtis sija vozduxə da gorətis ne aslas goləsən:

— Paškəta pon pianəs, kuvtəž!..Štena verdas lakəta!..

Zonkalən ŝinnes pemdisə.

— Mama, mama!.. gorətčis sija, straššis povzəmən.

— Ох, gospodi!—kuləmən moz, gorətis Matrјona i, medvь mezdьnь zonsə, uškətčis zənikьs šivi vьlə.

Sija čapkis kagasə da vьdəs ləgsə inđis inьs vьlə.

Kьk lun vəri, kər Petra pukalis sinkar ordьn, zonka loktis gortə, ləg, šerjoznəј.

— Mama, mьј me ažžьli!—Lepečitnь pondis sija mamьs pižəs ponnez vьlə kajikə.

— Mьј, zonə, mьј?—rozavannezsə okalikə jualis mamьs.

— Rьžəј Kireјьs kыз vartas əskasə əbukən! Veškьta kьməs kužas. Sьvəгьn purtən gors kužas—sark! Virьs mьmda! Gəp! karčitnь pondis porozьs, kokkeznas čuzjašə, sьvəгьn kьnmis...

— Kьnmis suan?

— Zavьl, mama.

Nozzašis da lois esə šerjoznəјzьk i pondis vaitnь gušən:

— Vot vь i mijanlə siz...

— Mьj?

— Gorsə purtən...

— Kinəs?

— Sijə.

Şad ləçət şinnezas zonkalən virdəstis mьjkə polana.

Mamьs povzis moz.

— Kinəs sijə?

— Ёьkşəmsə.

Sija drəgnitis, a goluvəj şinnes sьlən gəgrəs-misə.

— Mьj te, mьj te, vəvəv, vaitan?

— Ojnas, mam, kər onməşsas...

Mamьs əmsə sьliş tupkis i gorətis:

— Dugdь! Turmaə pukşətasə!..

A kər lezis sijə, sija pondis gorzьnь, penajtəmən vaitikə:

— Ёьkşəmsь vijas mijanəs kьkпаннымəs.. Olan raz, eta?.. Me muna tijan dьniş. Ətnam vəryn ponda ovnь...

I kotərtis ətərə zvir moz.

— Jeniçəj, mьj меным kernь. mьj kernь?— pondis modnь mamьs, jennez vьlə vizətikə. Ətvət ez vəli, sija ez təd, ez əzzyv aspondaşis mьj kernь Pьssьnь? No kьtçə? Sija ətrьr nəlki ez vəv aslanьm ujezdənj gorodьn, i sija olanьs, kədiya çulalis tədsa posaddez sajnь, vəli sьlə remьt, kьz oj vəryn. Zəniktəg sьlə i pasportsə oz şetə. A posadьn raz tuja zevçişnь? Zənikьs vьdlaiş sijə əzzas i vermas voşnь. Vermas kvařitnь jurşiat i kьskьnь gortə, a sek vajtəz maitas. Kiezsə teçnь as vьlas? Strasno... Da i zonьs zaļ. Kulas sija mamьstəg... Abu olan! Kьcəmkə nəazəna gezzəzən kərtaləm sija posad ver-

dā da zāņikys verdā, i ņekār nijā ņe orātņ. Kov-
šas, tьdalā, ņerpitņ romāz. Seteām, tьdalā, iņka
olām...

IX

Kerās uvtyņ, ju dorņ, kьtān romašsisā jārrez
i vьdmisā vaddez, kādna gāgārtāmaš ņežыt prud,
setān su'alis ņežыt kerku kolduņna—Jevšikalān, vo-
rozejka, kādā tādāņь vološas vьdāņņьs. Remьt ču-
zām starukalān ākšām mōrsьnaezā, kьz vьrām da
naitām čorьt sapoglān golenisso, gudьra šinnes or-
šalis; jur zāris, a jursies vālisā zorāš.

Kač sija i ez lьddiššь zlovrednājān, a šotaki
una sь jьliš vaitlisā:

— Kin sija tadas, mьj sьlān tād vьlas. Boštā
da i lezas kiva, a te i pondān vek maitčьņь...

Nija, kinlā kovlis olāņьn āčdān krutān i kin
peslišis-ņi vьdās, vetlьvlisā lečitčьņь Jevšixa vav
dьnā. Ētikkezlā sija suskьvlis ņe vezārtāna kьvvez,
mādikkezās juktavlis šakāj vьdmas da vuz nasto-
jān, kuimāttēzlā šetavlis sovettez. Eta ponda sьlā
vestьvlisā pižān, kolttēzān, sьdāsān, a kār i šā-
mān.

Ēprьr lēņ rьtān loktis sь ordā Matrjona.

Rьtlaņas. sondi ležčāmlān sьlisā vāgrovāj rām-
mes. Kulām va prudas gārdālān švittāvtis rьtša
remьtyņ, vārtēg, kьz šteklo i vez čutān tьdalis sьņņ
rьtša zvezda.

Vorozejka pukalis porog vьļņ, ņukajtis tabak
i ņesjis.

— Zdorovo, Jevšixa vav,—lazmьta mьskьrtčā-
mān, vištālis Matrjona gušan.

— Zdorovo,—vizis ātvetsā staruka da jursā

leatis kinas eāka uvtētis, šinnezsə suvtētis loktišs vylā. Jevšixalən morosas mьjkā sumən karčētis.

— Mьj-kā me rovno og tād tenā?—pondis ju-ašnь vorozejka.

Matrjona vištašis.

— No, siz, siz, kьvli me te jьliš. Mьjlā me dьnā?

— Beda menam, vābuska, pukšis staruka dьnā, pondisvaitnь Matrjona.—Zāņik menam.. Ənāz vāli zarni zonka... Šālām ez pessь... A sluzva vьlьn sija eьkātisā. Bьddānnьs vištašānь, sto sija eьkām. Mezdāt nenā petlāšis. Vek ponda jurvitnь te ponda. Vot tenьt podarok. A kьz jeeā, esā sod'a.

Staruka primitis kьk rub, əslis nijā ki vьlas i šujьstis čuvki saja, laskova pondis vaitnь:

— No, mьj-zā, vištav menьm, išmonka, ašsit gorjotā, a me kьvza, vizətan-kā, otsala tenьt.

Šinvaes pədtisā Matrjonasā. Vištaštānnis, sija často sorašlis aslas vištān.

Staruka pukālis pərog vьlьn, jursā vizis kinas, šinnezsə kunis i pondis kačajtčьnь ožlān da vārļān.

Posad, kēda nuzalām kьk uļičaən do! jukāt, šo esā avu vāli onmāššām,—kьlisā šormām gorətlāmmez, vubencьezlān sum, telega žurtām. Kьtānkā uvtisā ponnez. Kulapovskāj kutkānь nьvkaes gorān šьlisā šьlankьvvez. A estān, vaz kerkuok dьnas, užan prud kerās vьlьn puez vuzərrez uvtьn vāli lān. Lois pemyt, vevtīs mortliš govsā; puovāj pə-rām kerkuokkez, lunnas urodkodāš, əni loisā vās-kāš. Pemyt-lāz novo kuza jugjalisā zarniā zvezdaez.

— No, kьz inā, vavā, otsalan, a?—kār pomāššis višt jualis Matrjona šinvaezsā čьskāmān.

Staruka, jurnas zegātikā, dumajtьstis ņevna da bьs l'vzišāmān pondis vaitnь nijā-zā kьvvezsā, kēdnā i bьddānnьs ponda:

— Азза ме—вишнь pondis tenat şələmьt, əddən te təzdişan. No şinvaez veş en kiş. Veləta me tenə estən guşən: rozničas tenat gorjoьt, kьz bus təv kuza, sьlas, kьz lьm gərd sonđi oзыn. Tenat sokovьt tenə pondas şubitnь, pondas puktьnь assis jursə tenat çoçkom moros vьlə da suskətnь çəskьt şərnierz, şubovnəjez. Ker te siz, kьz me tenьt vi-stala...

— Bьdəs kera, bьdəs. Toko velət. Zalejt te menə, neşçasnəjəs. Kəvь ne zaļ zonə, me vь as-vьlam kiezəs pukti.

Matrjona pondis gorzьnь.

— Əvşь, golubuska, da kьvzь burzьka,— gorətçis staruka.

Podulas şinvaesə çьskis da dugdis gorzьnь.

— Çoza tenat loas jərnəs vьlat?

— Luniş-lunə vizçişə, kьz eg şəktь.

— Vadno... Vot i bur... Boş enə kraskaesə, ker nь vьlьn lepjoskaez neto pirəzokkez i şet zə-ņikьllə. A kər sija pondas şojnь, bergətçь jennes ladərə voknat, a çuzəmnat gorladərə i zagəņikən bait: „Vir menam aləj, pizəm, vart te Petraliş jursə, pьr te sь şələmə, kotərt bьd zьva kuza da sustavvez kuza, əztь i sajmət sija top medьnəz, Matrjona dьnəz, medvь sija gəztəmçis i gərjujtis me ponda kuvtəz. Amin, amin, amin.“ Vezərtin?

— Vezərti, babuska, bьdəs vezərti, toko əddən mьjkə ptolem boştə,—zagəņik viştalis Matrjona, omən vizəikə.—Novdu grek eta?

— Mossezliş povnь—ma ne şojnь,—kьmərən da əvidnəja gorətçis staruka, vьrəm saļən kattişə-mən. Pəmtьn sija vazkişis pon vьlə, kəda pukalis vəriş kokkez vьlas.

Matrjona povzəman vištalis mədpəv da kotərtis gortas.

Lun kuim vərti Matrjona keris sogdioj tupəšsez, kəz velətis sija vorozejkaəs, i asəvša çaj juikə šetis zənikəslə. Sija gorsa šois, a Matrjona, drəzitəman, kəz lixoradkaən, vižətis gor vələ da suskis ləddətis zagovor, polis, kəz vь sьlən ez uš kьls. No vьdəs çulalis vьeəmika.

Rьtnas vəli urjadnik, sь mьnəm vəgьn Petra drug lois laskov iņslə, šeralis, vəvalis i vartis sь p. lron kuza.

— No, iņə, çoza me ačьm naçalnikən loa!— pondis vaitnь sija družnəja.—Pervo straznikə, a sьvəgьn vьləzьk. Loas delo!—Petr Zaharьç mьççalas ašsə... Əx, bur ovnь velətəm jurən.

Dumajtis Matrjona sto zənikəslə dejstvujtisə tupəšses i sek rad lois. Dumajtçis sьlə, vьtçe sudvəəs lois milošlivəj, mədə çešsəə bergətnь.

Но siž kьšsis nədьr.

Ojša švidanņo vəgьn Jevšixa vьd lun vovlis Matrjona dьnə, gəštitnь, vina junь.

Eta jьliš pondis tədнь sinkar, kəda dьnə pьris vьdəs viļs i vištalis Petralə.

— Vižət, družok, kəknan šinnat,—sadtis sija, a to kovduņņa vermas kernь siž, toko oknitan.

Ətik kьv iņslə ne vištaləman, Petra pondis gušən vəzьnь kerkusə i çoza kittis Jevšixasə. Sija pukalis pьzan sajьn, julis vina i šois puəm jaj.

— Te mьj setən, starəj çort?—uškətçis Petra sь vələ ləguvjas.

— Me,.. uçət... me... gəštitnь...—povzəmšan pədəman da drəzitəman vormoçitis staruka.

— A vot me tenьt, davəəs sejças poteujta!—pondis gьmavnь saldat staruka vьlьn.

Azə, sto uməl loə, sija zəvçışis ugəvə i kinas
oziş çunnas pondis kernь vozduxas ьzьt kruggez
i açьs suskətcə:

— Ləçьt təvvez, əkşə, via zmejjez lebzə...

— A-a, te kovdujtnь!

Petra vaçkis sija kulaknas peļvokas. Jevşixa vь-
dəs kərçitçis da kieznas vevtçis rozasə. Sija kvaçitis si-
jə vorotəçtis, kьskis posəzə da svьrñitis sija lişniç-
çezşan.

— Lebzь aslat ançutkaez dьnə!

Jevşixa mu kuzas nuzətcis, kьz ļagusa.

Azçışisə bur morttez, kədnija, zaļejtisə starukasə,
—lebtisə sija da nuətisə gortas.

Ñedьr sogalis sija da kulis.

X

Şьnkar Petralə viştalis, kuz ropьs viçkuьn pro-
povedь lьddətikə oñir eьkşəm jьliş vьdənlə vezər-
tana kьlən kaştьlis i—Petraliş nimsə.

— Norovit, kuz goļaa çort!...—ləgən vidçis Pe-
tra i pondis dumajtnь, kьzьvь vestьnь roplə.

Məd kreşennanəs sija inşə eəktis paştavnь solkovəj
platto, şəd trikois zьketka da ьzьt, gərd da rozo-
vəj şļara, kədə vaisə kariş. A kər inşs vəli gotov, bur-
zьka vizətis sija, mьj kolə ləşətystis i pondis na-
çalnik moz kamandujtnь, ləgən viştaləmən:

— Mun əvidna dorə, suvt ordçən ropadçakət
da rop nьvvezkət. Kьlan?

— Petra Zaharьç, da kьz-zə me siz verma?

— Əmtə en oşь!

— Menə ropьs vasətas viçkuşis...

— Kьz vьştan sija vaitnь, raz me tenə
eəkta?

Sija dugdis vaitņ.

— I tād vylat viz: kēz on kēvzē, vija!...— grāzītēis Petrahs i ētik oškāv pešitēstāmēn, komandujtis:

— „Kru-u-gom!“

Iņs bergātēis zagēna da umēļa, mēj ponda sija sēlā šujstis kulaknas vokas.

— „Sagom... ars!“

Matrjona munis.

Asēv ņevna vāli kēzēt, no lēn da švezaj, ēddēn sondia. Puez vēlēn ēkšēmaš vorovej tabunnez da rovno mēškā sportisē, čivzisē. Puovēj čočkom vičku, zēlonāj ēsēna i zarņa kressezēn, sulalis kerēs vēlēn, mād ju ladēras, jatnēja tēčēis golubēj kēmār vuzērezas. Učātēk kolokollez zvonītisē gazēn, a bēzēts tranētē, kēz rovno mādē nijē povzētņ.

— Šeta... šeta...

— O g polē, og polē.

Pos dēnēn vāli plossad, gēgärtēm anbarrezēn, sruvbezēn, kerrez da pēvvez grudaezēn. Estēn pēvkaez da zonkaez kār ojjeznas ēkšēvlisē bēzēt xoro-voddezē, orslisē garmonņaezēn, jaktisē, šēlisē.

Vot setēin kuzņeča, kēda sajē Petra nuētis sija xorovod dēnšān, a sija koknita čuzjašēmēn, vaitis:

— En durit... No, mējlē?... Ak, lez!..

No olis sē dēn dēr i dēr. Sek šēlēmēs ošsis luvov ponda, i morosēn loisē kēēmkē viļ jugēt čuvstvovēz, kišsisē, vārētēisē kēz rēšā zarjaez. Šo ēākzēka sija jansalis xorovodšān, sajlašis kētēnkē ogoredēčēn, sadēn, ņeto vorotaez dēnēn, čulētis setēin zonkaezskēt vēdsā ojjez. Stēd vāli i strāno, no virēs jursē kodzētis, -a luvitēmēs ašsē ēaktis tēdnē.

Šinvaez loisē gorsvi. Šēlēmēn loisē kēzkē ņedolēt.

Sajmis papeit vьln. Pernapasasīs da pьris vič-kuə. Bəras sul-lisə iŋkaez, ožas—muzьkkez. Toko poplən pьvvez, đakonlən iŋs da mukəđbьs řelškəj aristokrattez zaŋimajlisə mesta saməj amvon đьnlь, matьn kliros đьnlь.

Matrjonalən ez tьrmь dukьs kernь strogəj prikazaŋđo zənikьsliř—munьpь pop pьvvez đьnə si-jən esə, sto nь ponda vəli torja sajəvtan jər.

Sija suvtis ugəvə, kanok đьnə i pondis əđđən jurvьtnь.

Čas zьn vərti vičkuə pьris Petra vizətnь iŋsə.

řьlisə xeruvimskəjə. Bьzt əsьnnez pьr pьrisə sonđi jugərrez, jugьta da bura kutis, jenlə kejmisřezəs. Ladansaŋ kajə eьn, kattisəmən da vozduxьn zagə-ŋik ujalə, tьrtis sija ləčьt zapaxən. Una sulalisə pižəs-lanьs, jurnьsə mьskьrtəmən, kьz rovno vidčisisə kazŋitəm, a jur vevđəranьs nьlən ujalisə təđtəm torja kьvvez:

— „Doroŋořima činmi...“

Pervo i Petra siz-zə řetčis ətlasanastrojennolə. No kьz toko sija kazəlis velətiřəs, kəda veřkətlə řьliřsezən, řələmas sьlən pondis pižnь ləgьs. Sь ladəren, kьtən sulalisə pop pьvvez, iŋs sьlən ez vəv. Sija pondis sija řinneznas kossьnь vičkušis.

Jursə čatьrtəmən da vizətəmən ləg řvjatəjjezlə, Matrjona sulalis pižəs vьlas, ɳeřčastnəj đa zal. řlapa uvtiř, kəda lezčisəm voko, kattisəmas jurřiez. Čočkom rozobannez kuza kotərtisə řinvəez. Tьrppez vərisə. Mukəđ kadə sьlən peļpənnes đrəzьtlisə, sija morossə krestaləmən keris kuž poklonnez, vərətis tьrppeznas, to ɳuzətəmən, to ɳumьrtəmən niřə.

Petraəs kutis əđđən ləg, řinnas-vь ez azьřь iŋsə. Sija azьřьlis, kьz iŋkaes zəlejtəmən vizətənь sь iŋ vьlə. Təđ vьlas uřis Roza „xrustalŋəj zalis“. Ař i

oz lo inā, eta dērevenskājys, rukjāšys, gorziš otir
ožņ, sija-vь vajētis Rozasā šaras da otirsā vь
divujtis. Ačys ispravņikys zavedujtis vь sylān. A
eta...

„Sramitis, svoloč, omān posad kuza!—gorētis
sija i vьdāņņysā tojlalēmān petis vičkuiš.—Eta—ne
in, eta... Styd! Me kin? Ne, sija menčim oz ver-
mь vezartņ... Pēdām raka!“

Kār Matrjona bertiš gortas, Petra kiezsā tečis
vāras i vetlētis kerku kuza. Sija suvtis da pondis
vizātņ inys vьlā šinnezsā suvtātāmān, kār inys
čāvtis zьketkasā da slapasā.

— Te kerin menčim eaktāmsā, a?—sь dьnā
loktikā, jualis sija lāgān.

Inys kulavlis.

— Me... me... siž... siž... kerī...

Petra sь dьnāz vessis top i ašis čuzāņsā suv-
tētis sь čuzām dьnā, lāgān pondis vārātņ šinkm-
meznas. Sija sьtāg dьr inšā, vizētis tūrtis sijā sot-
čām vina dukān. Rozavannes sylān dergajtčisā, šin-
nes gudьrtčisā. Piņņezsā gьrčitāmān da kulakkezsā
zmitāmān, sija gorētčis:

— Bāvātčan, čuča! Me ačym vāli vičkuaš!.. Šo-
ja, lovjān šoja!..

Matrjona lā kazьtčis, sto āni sija vьliš sijā lov-
jān šojas. Povzām vačkis šālēmas i sija, drāgnitām-
ān, kьz rovno oris da kuis. Šākьt da gudьra
remьt uškātčis sь vemā, tōrjētis setiš vьdās dumaez-
sā. Matrjona lā kazitčis kьz vьtte pērā kьtčākā pь-
dāstām remьt mestā.

— Petr Zaxarьč. —Pondis vorņočitņ sija, pi-
zās vьlas uškātčāmān da zāņiksā kokkezātis kuta-
lāmān.

Šākьt sapognas Petra sātis sylā morosas. Lov-

zişəmən, Matrjona lətitis s̄b d̄nşan v̄ds̄a sazeñ
v̄lna da viliş suvtis pizəs v̄lə, kejmışəmən kiezsə
moros v̄lə teçəmən... Petra kvatit̄is soldatskəj re-
meñ kərtəvəj v̄lakaən kəneças da pondis vurn̄
iñsə. Kərt v̄laxa orlalis platt̄osə, t̄erpittəm zub̄tən
jizis t̄eləə. Zub̄t̄şan p̄kraşəmən Matrjona v̄slaiş
zoz kuza. Bəviş, nemortkođ gorzəm t̄rtis kerkusə.
Uñnaiş sija, pond̄lis çetç̄n̄, no zənik̄s çuzjəmən,
neto kulakən tojlaləmən, sija uşis v̄r zozə. Berez-
daşəmən sija trekətis kokkezn̄as, kiezn̄as kiezsə puzla-
lis da pess̄is m̄jkə kut̄n̄ ruiş. A kər krovat̄ uvtə
zəvç̄işlis, Petrās sija jur̄iatt̄is k̄skis zoz s̄rəzzis.
v̄ra pondisə kişş̄n̄ vartləmmes. Nem-ñi ez
pond̄ vezərt̄n̄ iñs i esə talis kokkezn̄as sija,
l̄tis s̄b v̄liş platt̄osə, a remenn̄as vart̄is kiezsə,
jursə, çuzəmsə,—k̄tç̄z ez əst̄ vezərsə da ez dug-
d̄ pess̄n̄.

Kiezsə paşkətəmən Matrjona kuilis şpina v̄ln̄,
k̄z pokojnik. Platt̄oşan kolç̄isə toko ətik torrez,
t̄elə̄s p̄ktəm, gərd—ləz p̄jatnoa. Veşk̄t şin̄s piş-
təm; ranaiş, virkət sorlaşəmən puzətçəma rozavan-
kuzas suk vezkə d̄ m̄jkə kizər.

Petra şəvzis da bergətçis.

XI

Şad k̄mərrez, omən vevttəmən p̄vosə, zagəni-
ka poznalisə posnītik onməştan zer. Kerkuez anbar-
rez da sorommez pemȳtin̄as vaçkişisə formatən
n̄rəssez v̄lə, kədna p̄alintçəmaş top muberdəz.
rovno poləñ kinlişkə, medv̄ñi jə nek̄in ez kazav.
Nem ez k̄v, toko zerlən vot̄tez volətisə m̄
v̄lə uşaləmən.

Veknītik tujok kuza, posadə munikə, gəñit̄isə

кѣк пара вѣвез, кѣдна додѣлаемаѣ повозкаѣ, а нь вѣрн, куза нузѣтѣмаѣ да пещисѣ ѣе колѣщѣ-нь, вѣтѣисѣ верѣамirezѣн.

Muniŝŝes vѣlisѣ kuimdas mort. Bѣdѣnlѣn pѣl-ponsajѣn tѣdalis pѣsalѣn. Vѣvvez, pѣdѣmѣn i pѣl-leznanѣs vѣrѣtѣmѣn, gѣnitisѣ rѣŝ.

— Ыльн есѣ?—julalis kinkѣ оѣiŝ povozkaѣn.

— Vjorsta зьн тьмда колѣщис,—kinkѣ viŝtalis.

Vѣvvezsѣ vizisѣ da munisѣ zagѣnikѣ, ŝut tѣ-dalana vudovka dѣnѣ loktѣm vѣrѣn, suvtisѣ.

Ѣvin dѣnŝaŝ torjѣtѣis mort, ѣзѣt, куз rud sѣnѣ-la, da loktis vorota dѣnѣ. Medoŝŝa povozkaŝaŝ sѣlѣ gorѣtisѣ:

— Etѣ te, Petr Zaharѣŝ?

— Siz toŝno, gospodir. urjadnik.

— Lok-kѣ tatŝѣ. Tekѣt mѣdѣ vaitѣnъ jego vѣso-rodije.

Petra loktis top povozka verdѣ, sѣlѣ ŝuzѣmas iŝdisѣ elektriceskѣj fonariŝ jugѣrsѣ. Petra нузѣtѣis da ŝinneznas varkѣsalѣmѣn puktis veŝkѣt kisѣ furazka verdѣ. Ŝѣd ussez da vakenbardaѣz vѣльн ѣkŝѣ-maŝ zerlѣn votѣtez.

— Zdorovo, vratec!—zagѣnik privetstvujtis siѣ ispravnik zerkѣtѣana golosѣn.

— Zdorovo, tenat vѣsokovlagorodije,—ѣtvѣtitis Petra.

— No кѣз tenat setѣn ѣeloez?

— Slava bogu: vurzѣk oz kov. Bѣdѣs kramolnik-kez ѣkŝisѣ gunѣ. Dasvit mort тьмда nija setѣin. Me stѣn saѣn pukali da аѣьм азъли, кѣз nija munisѣ setѣin.

— Molodeŝ!

— Rad starajtѣьnъ, vase vѣsokovlagorodѣo.

— A ѣni nuѣt mijanѣs.

— Къвза!

Кък straznik koļçcisə karaulitnъ vəvvez, a mukədsъ pьrisə jər vьlət da zagənik munisə Petra šərə.

Munisə zagəna, veškьta pьs kuza, nazoma mu kuza. Pisallez vizisə kiez vьln gotovən.

Ремьтинас rigəbs levis mu vevdərə šədən ləgəšəmen. Straznikkez roznitcisə da gəgərtisə sijə vьd ladəršan. Ispravnik, pristav, urjadnik da Petra gušašəmen loktisə єnп əvьn dьnə. Izasən tupkaləmen, i sija ez mьççav, kin əvin pьekьn, no vura pozisъ kьvнъ vaitəmsə vьt vпimanņoən. Noļnannьs pondisə kьvzišнъ.

Əvinas uməlika sotçis goçis masiš, kəda krepi-təm pu verdə. Nєvьt vьəs dьnьn mьsnas ətərla-nə, greçnevəj koļta vьln pukalis velətiš, sь kok-kez dьnьn kujlisə knigəez da gazettez. Ремьтн, mu zozьn, kьtçə vəvdəmaš izas, vodəmaš kьeən muzьkkez, kin kujlə kьnəm vьlas, kin puka-lə totarin moz,—toməš, ešə usseztəməš zonkaez da godaəš, vьt tossezən. Nєvna vьnzьk veškьt-laņas, gьrza vьlas pьrьsəmen kujlis Proukina Luska, kuz, uməlik inka, ušəm rozavana da vьt pьra. Štənaez vьln, ovojjezən vevtčətmьn, vərətçisə urə-da vuzərez.

Əvinsə Iontisə кък lun ozti, kьlis ruzəg koš-təm, vəli sonьt da juçьt.

Velətiš vaitis əddən ləgən pьdьna veritəmen oçirəs mezdətəmə. Rozavannes sьlən gərdətisə, kies vundalisə rusə, masiša viokьs zərə; golosьs orlis da goralis.

Daskvat mort, lovzištəg kьvzisə viļ kьvvez, kьz rovno viən əzjisə nьlən dumaes. Ремьтн i нъ švirkajtəmen, vojoka vizətisə šinnez. Kьvzišes

озьп ошсис әтик картина мәдик картина вәгьп. Вот пьлән асланьс шәкьт олан, аву цекьеәм пәдеја бур-мәтәм вьлә. Оланьс вақкисис јама вьлә, кьтчә одва шизә југьтьс і кьтән шәкьт тоскаьп, кувтәз муңит-чәмән кәртчиңчә отир, ашсис судвасә јордә, вира шин-ваез кистәмән. Но кершә,—суә веләтиш,—виļ carsvo маңитана, кьз тульсса коҗ ьвбез вьльп. Токө set-чин, ета volsebnәј carsvoьп, svobodnәја lovzišas муз-ьк, вьд делө loas јugdәтәм rәzuma биән і pinңез гирчьктәмән русиәм тижә вьнән pondas goravнь spravedlivәј излән шьланкьв, оләнсә газәтчәмән да радән тьртәмән.

Шорңи помашсис. Velәтиш кьскис кormanшис чьсја-пок, чьскис чүзәм вьлиш пьләмсә. Музыккез беспо-коитчәмән вәрәтчисә. Кьвшис әтласа вашңи.

— Gospoҗи, кәтвь цозьька локтис сја, svovo-даьс ета, а то мајитчәмә—вишталис Luska, музък-кезлаң бергәтчәмән.

Југьтлаңә кьсшис Јефрем дед, әвинлән кәзәин, кәсьңик, горва старик, ьзьт зор тосән, кьз зуаләм кудел. Сја каслајтьслис,—бергәтчис веләтишлаң да вишталис:

— Spašivo tenьt, Petroviç, spašivo. Dusasә te mençim lovzәtin. Вьдсән оләнсә ме оли, кьз варан, нем ег vezәrt. А әни зорәми. Кьеәм radoш!.. Vonnez! Pәriш me loi. Špina umәја кәстишә. А ог колччь me тижан шәриш. Тижәнкәт мунә, јеј-во-гу! Азза ме—ьзьт делө керитә тижә, mirskәј делө...

Pәriш golcsьс сьлән орльслис moz, а вәјәм шин-незиш тарәвтчисә гьриш шинва votтез, зор тосә зев-шишәмән.

Velәтиш шеталис кнizкаез да газәттез, вишталис lun мәдик sobranңо pondә і кьпьнкә зонкаоккәт

lāšətčis munņ. Əviniš petisə saraj; kǝz toko oš-tisə vorotaez, kinkə gorətis:

— Sulav! Mestaiš ɲe vərzǝnǝ! Lǝja vǝdǝnnǝtǝ!

Morttes, povzəmən, suvtisə. Eļektričeskəj fona-rikkezšan juǝt dǝrņi tǝdalisə ɲlan lāšətəmāš pǝ-saļ duloez, rud sǝŋellez, kokardaez, sǝtəm zvir ɕuzəmmez.

— Kǝz kin vərzətčas, vija, kǝz pǝnəs!—revol-verən grəzitəmən, rjaksis ispravņik.

Muzǝkkez pondisə petņ əviniš:

— Mǝj setčin seteəmǝs? Mǝjǝn ɕelo?

No, vooruzonnəj strazņikkez kazaləm vərņn, kǝnnisə mestaanǝs.

— Sedin, merzavec!—ɕapkis sǝŋelsə da furaz-kasə, velətis dǝnə loktis, da gorətis Petra:

Velətis vizətis sǝ vǝlə, mǝdis mǝjkə vištavnǝ, no kulakən vačkəm sijə uškətis kokjǝliš. Sija ušis gae; Petra kokkeznas ɕeççəvtis sǝlə moros vǝlə. Kǝlis zenǝt, pǝdəm, srazu ɔrəmən karčitəm.

Ətladoras i mǝdladoras pondisə sumitņ.

Ispravņik, gorətəmən, keris vozdukə kǝkiš lǝjəm.

Muzǝkkez uzasən uškətčisə saraj pǝdāsas, mukǝdǝs pǝrisə ižas uvtə.

Pristav rasporjazeŋoən, srazņikkez uškətčisə Petraəs əvņ, kǝda vǝlna kok levtəmən, vartlis zǝnkuləmvi velətišəs kǝvlukən ɕuzəmkužas siž, rovno mǝdis sǝliš jurčaskasə zugdǝnǝ. I kər sol-dattez nuətisə sijə vokə, Petra ačǝs ruztis da pǝdis, kǝz vartləm.

Muzǝkkezəs pondisə kǝrtlǝnǝ.

Petra ləguvjas šo esə pǝdis, gorətčis isprav-ņikl:

— Vase v̄sokovlagorodije, eakt̄ dospovna vijn̄ izmeņnik̄s.

— Oz tuj, en v̄r̄et!—Ōtvet̄itis m̄d̄ys l̄aḡan.

Рем̄ьт saraiš drud̄ k̄ylis gołos Zaxar Koldovin̄l̄an:

— Et̄o te, Petra? Sižk̄a, ajt̄o vuzalin, a?

Petra sat̄vt̄čystis i vešk̄yt kis̄a levtis čuz̄amk̄at ōt vešt̄a, k̄v̄z rovno vizč̄išt̄a vačk̄am, k̄ym̄is mestaas.

— M̄b̄j setēam̄ys? Kin?.. kin bait̄o?

В̄ьд̄ан̄ныс̄ minuta kez̄a č̄alis̄a.

T̄adt̄am̄ golos̄an Petral̄a Zaxar ožlan̄ bait̄o:

— Me bait̄a... v̄b̄t̄te ajt̄ tenat. В̄ьд̄ti me ten̄...

A te uvazajtin. No, rodn̄aj zon... Vonnez menam, mil̄ajjez... et̄a-ed menam zon... Petruha.

Šo ul̄z̄yk i ul̄z̄yk m̄ysk̄yrtis Petra jurs̄a. Ajb̄s-l̄an k̄v̄ves s̄otis̄a sovešt̄a.

— Molč̄at! K̄artav̄n̄b̄ nij̄a!—gor̄atlis isprav̄nik.

В̄ьд̄лаша̄н̄ k̄b̄s̄is̄a m̄ort̄tez i k̄v̄z vuz̄arrez četo k̄ym̄arrez ēak̄mis̄a Petra ḡaḡar. K̄az̄yt voč̄tez uš̄a-lis̄a s̄b̄ jur v̄l̄a. Sija jurnas zeḡat̄b̄slis, no sulalis ez i v̄r̄z̄atč̄b̄, ajb̄sliš k̄v̄vezs̄a k̄v̄z̄am̄an, k̄v̄vez—ne gorāeš, vjal̄ej̄aš i šo taki š̄ak̄b̄'a uš̄al̄am̄an:

— Sluz̄ytin te, zon̄a, aslat̄ uv̄tyr ponda, aslat̄ mir ponda.

— Molč̄at!—v̄ara gor̄atis isprav̄nik.—K̄artl̄a nij̄a!

Petra gor̄v̄b̄l̄t̄cis i zaḡan̄ik̄ munis saraj d̄b̄niš, v̄un̄at̄cis levt̄n̄b̄ s̄b̄n̄eļs̄a da furazkas̄ak̄yl̄a ašt̄s̄a kul̄am̄kod̄ m̄z̄am̄an, k̄v̄z rovno lam̄at̄am̄ uļ rem̄b̄t̄an arša ožan.

XII

M̄ad lunas dugd̄v̄t̄aḡ munis zer, to l̄an̄bstas to v̄ns̄at̄čas. Kerkuez š̄ad̄atis̄a da dun keršis̄a. Uļiç̄aez v̄l̄b̄n sulalis̄a va ḡarpeez, poll̄ašis̄a i pot-

lašisə zer połokkez, zagənik vořalis kizərik nař, kerəssez uvtə kotərttən niyə miřkalisə sorrez. Puez, gəztəmçəmən dumajtisə kuz təvřa kəzəttez loktan ozyň.

Uməl pogođda vylə viřəttəg, vьdlaьn melkaj-tisə morttez, vaəř, təzdiřana çuzəmmez. Ət posad koņeçřanas məd koņeçəzsis, nař rezəmən, gəñajtisə straznikkez. Una kerkuezyn pondisə kossiřnь.

Əvinyn arestujtisə dasvit muzyk da ətik inka.

Ževřiřis toko ətik Jeximcev Əřip. I sogmis eta sь-lən əđđən prosto: sumotoka kosta sija kazəvtəg vořtis sьnel, kədə çapkis Petra, i sьliř furaz'ka, pař-tařis da petis gunaiř.

Urodujtəm velətiřəs, çeglařəni pinnezən, esə jugdandoras indisə matiř posad volostnəj pravlen-řəə. Mukəd arestovannəjjesə kərtaləm kiezən va-jətisə skodka vylə, kytçə ez lezə nekinəs, toko lezisə starostaəs, sotskəjjəs i poñatəjjesəs.

Skodka gəgər əkřisə una ořir. Inkaez da nьvka-ez gorzisə. Muzykkez,neto sь ez řetə, neto zagənik baitisə oləm jlyiř. Straznikkez, nařəřəř, mьzəməř, kədna ojnas avu uřəmař i vaməmař zer uvtyn, vasətisə ořirsə, no kьnьmkə minuta vərti niya məd pəv loktisə,peřitçisə řtena verdə.

Pavzunnas arestovannəjjesə petkətisə ətərə i pondisə pükřətlьnь narjad řərti vajətəm podvodəez vylə.

— Prossajte, umələn ed kařtьvlə,—ořir laņə bergəçmənen, gerətlisə arestovannəjjes.

— Jenkət!—otvecajtisə ořir kolasiř.

— Ne vorujtəm ponda, pravoslavnəjjez, miyə munam strəgə, a mirskəj delo ponda,---jurnas ka-çajtəmən, zənyřika baitis çed Jefrem.

Kuimdas vořa Pronka, sadra gərdkod çuzəma,

pukšis zagāņik podvoda vylā, piņņeznas girčik keris, a iņbš`sblān Luskaas, strazņik ki uvtiš mez-dātčāmān, gorātlis:

— Lezā... šetā čelādkāt prossatčbny!

Otir kolasiš petisā kĳkjaunbš voša zonkaok da kvať voša nĳvkaok, paštāmāš, kāmētāmāš, vaāš, kēzbtšan lēzētām čuzāmaāš.

— Baťu, voš menā,—telega vylā kajikā, kejmīšis zonkaok.

— Mama, lok gortā,—koris Luskaas nĳvkaok. Strazņikkez vasētisā nijā.

Otir volnujtčis, sumitis, podvodaēz vylā kajānb.

— Munā,—lĳjlybь ponda!—gorātlis ispravņik, kavurais revolĳver kĳskāmān.

Strazņikkez voštisā vintovkaēz meťitčām vylā.

Čtirbš, kĳz povzām valāēz, paņčeskā, povzāmān, čirzāmān, ētamād vylā pĳkāmān, munisā skodka dĳniš.

Podvodaes, strazņikkezān gēgārtāmān, vārzātčisē munb.

Petra volostnāj pravleņņobn olis sutkiša unazĳk.

Kodān, sija loktis ispravņik dĳnā da uškātčis nĳ ožā pižās vĳlas.

— „Vase vĳsokovlagorodije, mĳj me kerī?..“ pondis ľobnb, kulaknas aslas moros kuza vartāmān. —Rodnāj ajās šujbsti. . Nedolĳt menĳm... Lezā... ajās... lezā...

— Suvt!—gorātis sĳ vylā ispravņik.

Petra ez kĳvzĳ, šo sulalis pižās vĳlas, vartis jurnas zoz kuza, ĳksis mĳjkā vezārttāg.

— Mun estiš, durak!—lēgašis ispravņik.

Strazņikkez kutisā Petrasā kiezēt da nuētisā mēdik zĳrā. Mād lunas, kār Petra sadšalis, isprav-

nik koris sija dьnas da pondis vaitь sьkət laskova:

— Vot mьj, vonə, gorətlьnь setən nem. Tenat ajьt vəli pristupnik i dolzon nuətnь nakazaņņo. Tenьt sь dorez kьeəm delo? Kьz soldat, primitəm, te mədņoz, en vermь vaitь. Te ispolņitin dolg vojennəj mortliš. Vezərtan? A aslat podvig ponda loan voznagraditəm kьz kolə.

Sija udis Petralə gorməg nastojka rjumka da esə pondis vaitь pelponas pavkətčəmən:

— Ətlən, vonə, pondam dorjьnь oтečestvo pьekiš vraggešaņ. Bur?

— Rad staratčьnь, vase vlagorodije, — gorən šarətis soldat, ašsə vəra kokņita da dolьta kьləmən.

Ispravnikšaņ revolverən kozin polučitəm vərьn, Petra munis aslas makejjevskəjə, spokojnəja, bur olan vьlə nađejtčəmən.

Čut ne vьd lunə vovlisə posadə pristav, urjadnik da straznikkez. Sija i toko kerisə, novjətisə kreššanasə skodka doprossez ponda, kьtčə vovlьvlis i Petra. Jeximcov Əšipəs kossikə, pьralisə vьd gunə da əvinnezə, kossisə ambarrezis i kartaeziš, stьkeznas čuvjisə izassə. Vetlisə juərez, sto posadas vajətasə soldat rotaəs. Otir povzis, ləņis. Jeximcov Əšip šledtəg əsis.

Muzьkkez piņnezьnьsə jirisə Petra vьlə, iņkaez kleņitisə sija strəsnəj jordəmən, no vьdənnьs sьiš polisə. A sija šo unazьk uməlsə keris. Vlašьs bergətlis sьliš jursə. Často, kər kozzas, sija petavlis əterə i revolversə kijas vižəmən, mьj vermis čirzis:

— Əj, nazom polițikaез! Vija tijanəs vьdənnьtə, kьz ponpijannəzəs! Sota tijanliš pozzeznьtə!

I nem menym oz lo. Sijan, kыз me,—sluzьta dolg sarti. Kьem tjanlа don, umal trepjolа? A mekаt ачыс generalьs okаsis... Norovitа, morzovaj җortez,—vot loktasа vаra straznikkez—mija tjanlа surrez suvtatam, kыskaşnь eaktam!..

Otir zevşisа kerkuezа, pаdnavlisа ьвәssez da әһnnez. Petra viştalәmәn, esә arestujtisә kыk zonkaәs, vijnь nijә grәzitcisә.

Kызkә ojan пывkaez da zonkaez, әкşәmaş ьзыт xorovodә, pondisә şьvнь җastuska:

Peҗka ajsә vuzalә,
Әddәn dontәma boşә!..

Petra, sь kosta uliҗaәt munikә, suvtis, kьvzis. Xorovodьn şeralisә, garmoҗna pilitis i kыпьmkә golos mәdpәv kvaҗitisә:

Baitәnь—sukin sьnlә
Ajьs ponda şetәnь poltina...

Petraәs җernitis. Juras kыз rovno kod tagәn vartis.

— Munә, a to me tjanәs!..—gьmavnь pondis sija xorovod vььn da kvaҗitis kovuraiş revolver, pondis ьjşьнь.

Kulәmvi povzәmәn, vьdәngьs uşkәtcisә kotәrtнь vьd ladәrә. Pondisә kьvнь zonkaezlән gorәtlәmmez, пывkaezlән җirzәmmez. Kotәrtisә kin kьtҗә — vorotәә, posәzә, jәzzez vьlә, doļ uliҗa kuza A ьjşәm şo kыlis, i sьlән govkьs panьt kыlis. ьвәssez klorәtisә, kerkueziş җetҗalisә muzьkkez, әһnnezьн mьҗҗәşisә kinlәnkә jurrez. Ғeлад sajmisә, pondisә gorzьнь, pondisә uvtнь ponnez. Kinkә

gorätlis, vëra-pə loktisə straznikkez. Eta vištäləmbə, mədikkezket kvačititəmən munis ožlan da ožirsə vëvtəmən, šettəg məj nənabud jylisə dumajtnə, kok jylas levtis vëdəs posadsə.

Dyrzyk nekəz ez roz vëdəs etijə terpitnə. Məd lunas əkšis škodka. Muzykkez dər sporitisə, kəz mezdətčynə Petra sogja. Švərgyn dumajtisə siz, čarkynə sija obsestvoiš, a nijə, kədna pukaləpnə čurmaəpn, bergətnə vər. Suvtətisə prigovor, gizsisə i šetisə zəmskəj načalniklə.

Lun nəd vərtil, starosta nimlə loktisə poveska. Setən vəli suvtətəm kad, kər vëdənnəslə əkšynə škodka vylə. Ožir əkšis ura. Loktisə zəmskəj načalnik, kəšnik, səptəm starik, učetik francuzkəj tosoka.

— Tijə məj etə setən keratə?—odla oškəvtəmən škodka porog, gorətis sija.—Korat bergətnə vər gosudarstvennəj prestupnikkezə, a čestnəjsə da zasluzennəj mortsə vazətətə obsestvoiš! Da kəz tijə ləštət! Me tijan vylə gubernatorlə vištala!.. Sija tijanəs buntovsəkkezəs, švirə inčəs!..

Muzykkez, jurnəsə məskərtəmən, dumajtnə. Zəmskəj munis.

— Nevis, podleč, zəmskəjsə, nevis! — kinkə vištalis švərgyn.

— A kolī siz, to kolə aslanym sredštvoezən dējstvujtnə,—pondisə gorətləpnə.

I kət eta jylisə vəli kaštəlm kəz və nevliš vaitəmən, no ožir čajtis etijə primitəm reseņno tujə. Gušənik rozničisə posadkuza omən. Vëdənnəs pondisə vižčisnə, kinkə pərkezə ləddišas nə vragkət. I častuska pjatnajtis etə reseņnosə:

Me, molodčik, lovja og lo,
Кѣтѣз—Juda boklə oz vod...—šb-
lisə zonkaez.

Çut ñe vьd lun ořir juařisə ətamədlis:

— Lovja esə eьkřamьs?

— Кѣтѣз çeglašə.

Vartləm vəgьn Matrjona, řondis kьvнь ləçьt
zubьt omən vьvьrət, kədija sotçis, kьz vььn. Gor-
sas mьjkə mesajtis lolavnь, tьrpeez řakařisə vir
jedəmřan.

Moros verdə uřkətçis jurnas Jaska da drəzь-
təmən kejmis:

— Mama, en kьv... Кьz ponda tetəg?.. Mama...
Lovzь... En çarкь menə.. I eteəm zonьs kьvvez-
řan zařən tьris řələmьs mamьslən. Okota vəli
ovнь.

— Zonə... va...—odva rustis sija.

Jaska juktalis mamsə, kies sьlən zərisə, vaьs
çaskařis pleskajtçis. Sija odva miřřətis mamьslis
çuzəmsə da kərtalis sija trəpiççezən.

Kujlis Matrjona kьnymkə lun. Ñekin sija zonьs-
řa ez dəzirajt. Ranaezsə çuzəmřis da dojdəm řin-
sə veřkətis va trepiç viřəmən.

Sьvəgьn suvtis. Morosas kьz mьjkə orəm. Ez
tuj kəstiřнь, sotəmřan mьjkə kьlis.

„Tьmьsəs, tьdalə, dojdis“,—ləgən viřtalis Mat-
rjona.

Peļlezьn çanətis, jur tьrəm kьeəmkə řəkьtən
da gudьraən, vьntəg peřisə duməez. řəkьt vəli
dumajtnь sь jьliř, mьj lois sьřan, kər loktis zəņi-
kьs. Dikəj, kьeəmkə kьsmar, çulaləm olanьn ez
tər sь sog vemə.

Muçitis sija i sija, sto zorьs vьdsən uməltçis,

kuçikb̄s çuzəm v̄las lois suç t̄dalana, şad şin-
nezas jugjalisə poləm da gəztəm. Ez lo s̄lə oləm.
Колѣчьн̄ь gortə—sija polis ajiş, a ətərn̄n supkaşi-
sə çelad:

— E-kşəmlən zon...Baş t̄tenat dusegub...

Gortas Petra v̄li s̄təm, ez v̄it. Dojməm çu-
zəmsə in̄sliş azz̄likə, s̄ dusaə z̄evşişlis̄ m̄yjkə,
trevozn̄j. K̄z̄ m̄y kolə, bukñitas ətik k̄v da
bergətças.

In̄sə sija s̄şsa ez vart̄l̄, polis, „k̄z̄-v̄ k̄n̄itel̄.
nek̄eəm ez lo.“

S̄vərn̄n, k̄z̄ Petra pukşətis ajsə ostrogə, Matrjo-
na pondis povn̄ zəñik̄sliş esə əddən̄yk: sija
lois in̄s ponda k̄z̄ z̄vir, şad, nəvezərtana dusaən.

No strasn̄jz̄yk v̄vli ojjeznas. Kerkūn, kəş en̄
i vişət. Ətərn̄n urgə t̄v. Şteкло kuza vartən̄ z̄er
voştez, stukətən̄ staven̄nez, k̄z̄ v̄t̄te çuzəj ki oştə nija.
Kaçajt̄əmən, sumitən̄ puez, kinkə nuzətəmən
s̄lə. şeralə.

Matrjona, lovzişəmən, pernapasasis.

Ordçən s̄kət, krovat v̄l̄n, p̄r kod, gorən kar-
çtəmən, kujlis çuzəj, vrazdebn̄j mort. Mukəd̄
p̄rişas sija ruztis v̄taşəmən i pin̄neznas ḡrçitis,
kinl̄kə gr̄zit̄is:

— Vundala... Vundala—i s̄şsa nem!..

S̄ajməm v̄rn̄n, zəñik̄s çor̄ta ызmitlis s̄liş
dojməm şelo. Sija ez pess̄, şetçis s̄lə, poləmən

Loktis prestoln̄j prazniklən veçern̄a. Petra pu-
kalis sinkar ord̄n şor ojəz. Petis s̄ ordiş kod da
uşkətçis pemytinə, k̄z̄ sungişiş jukməsə prud̄n,
pemyt sulalan v̄ə, p̄rkezə p̄sən travitəm v̄ə. Sija
suvtis uliça s̄ərə, dumajtə, k̄tçə mun̄n̄.

Pəltis t̄v, suñnalis zavorka da karta sellez̄n̄,
da sumitis korominna izasən. Dugd̄vtəg sumitisə

puez, kuməm sattez vartisə ətamədnəsə. Kyməgət lazmytika kəssisə şəkət kymərrəz; kymərrəz kolaşn, kytən jugət, sotçisə zvezdaez. Şinnes, nevna vizətəmiş, pondisə torjətnə şəd kerku vuzərrəz. Biez vələ. Posad myççasis kuləmən, kəz mogilnikn.

Petra malystis revolver kovura i pəliñaşəmən, zagənik munis dol ulıça kuza. Kokkes uməla kvzisa, kitişəmən, podosvaezən zırtikə kyməm mu kuza, odva vizis tusasə. Juras, kəz suk, şynədn vetlätisə, ne vezərtana dumaez.

— Kytən tijanlə tağacşn panət Petr Zakarovičkət...—vovgis sija, kerkuez vələ kulaknas grəzitetəmən.—Tozo politikaə uşkətçisə!.. Tfu!.. Ozlan derevenskəj kaçsə zırtat...

Kəzət, a sija vəli ətik munđirən, rostopaski. Təv pəltis polaezsə, treşitis jərnəssə, kəz rovno peslis telosə.

— Aşn ştanovəj loktas... Mijə tijanəs, panəvvez, pižəs vələ suvtətam. Viştalam: kor prossenno, a neto—kişkalam gorinəgən; pon şləmən...

Kymər sajiş petis zn təliş, vizətis mu vələ kəz rovno mbyişkə povzis da zəvşisis.

Ñuzvyl gorətəm drug kəlis pemytn, to mortlən, to zvirən, i srazu əsis təvkət i təv sija nəvətis şəd prostranstvoə.

A aşvnas, kər miçamis i medvərja ojša vuzərrəs poləmən zəvşisisə-ñi kerkuez saja, Petraəs azzisə kuləmən.

Valitçəm boknas kerrez verdə, kədə gotovitəmaş srub ponda, sija vərətçytəg pukalis, ызmitəm ətkoksə, a mədsə ьlə ozlan nəzətəm. Tьdalə, sija kytçə-kə guşasə da vizişə toko vur minuta uşkət-

ѡнъ озлаң. Кiez pařkaləmař, řunęez kьnməmař.
nařte, kьz tu sija kvařitəm da vižə. řəkyt dubiř
majəg kujlis vəras, pařkajtřəm gərdən. Jurьs uřəm,
kućikьs jur vəras potəm, i zugaləm lьez pyr suć
tьdalis rozovəj kođ řera vem. Piņəvtəm řuzəm
vьln řəđ vakenbardaezən i piņęezsə mьććəmən
kьnmis grimasa soga vьnřətřəmən. řinkьmmez
lєvəmař, kьməs kəřitřəm, a řinnez gəgrəsaəř, vьytəř,
petəmař řin jamais, ləgən da nьza vižətisə asьvlanə,
setřin, kьřaņ povedonosnəja i uverennəja jugdis.

Vijəmьs gəgər əkřisə muzьkkez, iņkaez da řeľad.
Kьlisə řəkyt lolaləmmez, piřskəmən guřən řeřalisə.

Kьřaņkə ozas loktis sьnkar i kuləm vьlə řun-
nas mьććaləmən, pondis vaitnь:

— No, mьj, podleć, vьmavřis? En əviđit pravos-
slavnəj ořirəs...

No kьz kařalis ləg, sotřan řinnez, sьnkar srazu
əsis. Uvdəriř tьrьs sьlən pondis vərnь, sija kьs-
kis kormanřis řьsjanok da iņkaez saja řevřisřəmən
pondis suľnь zьřьmsə.

Loktis Matrjona, uməlik, řoćkom kođ vez řuz-
əma, vьrəm pařkəma, kizəřtəm kovtaa; veřkyt řin-
ьs tujə sьlən orřalis gərd jazva.

— Gospođi, mьj-zə eta seteəmьs?..—ęęgorən
suis sija, zəņiksə kařaləmən.

řon řinьs sьlən řasto varkьsařis. Nužətis oř-
laņ kiez da vьvьrnas drəzьtəmən, drug petitćьstis.
Kruta bergətřəmən, mьjkə gorətləmən, sija mьj ver-
mis kotərtis jərrez dьnə, kədna sajn vezətis əzim,
a sajaszьk, řəđ vižən, tьdalis vər.

— Iņkaьs-ed, tьdalə, vəvmis,—kařalis kinkə
muzьkkez kolasiř.

— Kolə kutnь,—gorətćisə mədikkez.

Kьnьmkə mort vətćisə Matrjona řərə.

A pokonņikъs, kusъntçamēn, pukalis, kьz lovja.
Kazitçis, vot-vot, sija çeççavtas kok jьlas, gorā-
tas zvir moz, uškātças oțir vьlā, no kies kьnmā-
maš muə, i sija oz lez sija.

Şinguşalēmēn jugjəvtis, pervəjša sondi jugər,
kotārtis korominaez kuza, uliçaez kuza da spokoj-
nəja strasnəj çuzēm vьlā vižētēm vərьn, munis
ožlan zarnia strujaēn.

Цена 50 коп.

А. НОВИКОВ-ПРИБОЙ
ПОРЧЕНый
Перевод на Коми (пермяцкий)
язык Ф. ЧЕТИНОЙ

Редактор Ф. А. ТУПИЦИН

Тех. Ред. И. А. ШАДРИН

Окрит № 510. Заказ № 1282 Тираж 2100. Сдано в набор 3/Х-34 г.
Подписано к печати 20/Х-34 г. Печатных листов 4.

Кудымкарская тип. „Свердполиграф“